

PROFILUL MIGRANȚILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA.

OPȚIUNI DE POLITICI PENTRU STIMULAREA REVENIRII ȘI CONSOLIDAREA RELAȚIILOR CU DIASPORA

Chișinău, 2026

PROFILUL MIGRANȚILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA. OPȚIUNI DE POLITICI PENTRU STIMULAREA REVENIRII ȘI CONSOLIDAREA RELAȚIILOR CU DIASPORA

Olga POALELUNGI

Chișinău, 2026

CZU 314.15(478)

P 73

Această publicație a fost elaborată cu sprijinul proiectului „**Consolidarea guvernării bazate pe date demografice fiabile și dezagregate pentru autoritățile centrale și locale**”, finanțat de Elveția și cofinanțat și implementat de Fondul Națiunilor Unite pentru Populație (UNFPA) în Republica Moldova.

Intervenția are ca scop consolidarea capacităților în utilizarea datelor demografice pentru fundamentarea proceselor decizionale și dezvoltarea unor politici bazate pe dovezi. Proiectul sprijină autoritățile în analiza, interpretarea și aplicarea datelor statistice în planificarea strategică, în integrarea nevoilor în documentele de politici și în ajustarea acestora în funcție de tendințele demografice. Activitățile includ mentorat tehnic, coaching individual și suport metodologic pentru elaborarea și implementarea inițiativelor comunitare orientate spre îmbunătățirea bunăstării populației, precum și pentru identificarea surselor suplimentare de finanțare și atragerea investițiilor relevante.

Prin consolidarea competențelor instituționale și prin promovarea unei guvernante locale bazate pe date, proiectul contribuie la dezvoltarea unor practici administrative mai incluzive, mai receptive și mai adaptate diversității și schimbărilor demografice.

Totodată, această analiză face parte și din cadrul Subprogramului de cercetare „**030102 Tranziția demografică în Republica Moldova: particularități, implicații socio-economice și consolidarea rezilienței demografice**” (perioada de implementare 2024-2027).

Lucrarea este aprobată spre publicare de Consiliul Științific al Institutului Național de Cercetări Economice al ASEM, proces-verbal nr.2 din 27.03.2026.

Opiniile exprimate în această publicație aparțin autorilor și nu reflectă în mod necesar pozițiile oficiale ale Elveției, UNFPA sau ale altor parteneri ai proiectului.

Autor:

Olga POALELUNGI,
Institutul Național de Cercetări
Economice, ASEM

Recenzenți:

Olga GAGAUZ,
doctor habilitat în sociologie, conferențiar cercetător,
Institutul Național de Cercetări Economice

Alina BOTEZAT,
doctor în economie, Cercetător științific gradul I (CS I),
Institutul de Cercetări Economice și Sociale „Gheorghe
Zane”, Academia Română, Filiala Iași

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Poalelungi, Olga.

Profilul migrantilor din Republica Moldova. Opțiuni de politici pentru stimularea revenirii și consolidarea relațiilor cu diaspora / Olga Poalelungi ; Centrul Cercetării Demografice "Academician Gheorghe Paladi", INCE, ASEM, Fondul ONU pentru Populație UNFPA. – Chișinău : SEP ASEM, 2026. – 52 p. : fig., tab. color.
Ref. bibliogr.: p. 51-52. – Finanțat de Elveția.

ISBN 978-9975-182-20-1 (PDF). – Text : electronic.

314.15(478)

P 73

ISBN 978-9975-182-20-1 (PDF).

DOL: <https://doi.org/10.36004/nier.ccd.2026.pmoscd>

© Centrul Cercetări Demografice "Academician Gheorghe Paladi", INCE ASEM, 2026, www.ccd.ince.md

© Fondului ONU pentru Populație UNFPA <https://moldova.unfpa.org/ro>

© Editura ASEM, 2026

Cuprins

Acronime.....	4
Introducere	5
Metodologia și sursele de date	6
1. Profilul emigrărilor din Republica Moldova.....	9
1.1. Profilul general al emigrării, dinamici anuale (2014–2023)	10
1.2. Distribuția emigranților pe sexe.....	11
1.3. Profilul emigranților pe medii de reședință	13
2. Componente demografice particulare a emigrării din Republica Moldova.....	14
2.1. Profilul emigrării persoanelor în vârstă aptă de muncă	15
2.2. Profilul emigrării copiilor.....	17
2.3. Profilul emigrării persoanelor în vârstă.....	19
3. Profilul diasporei moldovenești în statele de destinație.....	22
3.1. Constatări generale privind caracteristicile migranților moldoveni cu ședere regulată peste hotare.....	23
3.2. Profilul diasporei din Republica Moldova, repartizare pe statele UE	25
3.3. Profilul diasporei din Moldova în Italia.....	27
3.4. Profilul diasporei din Moldova în Spania.....	28
3.5. Profilul migranților din Moldova în Norvegia	28
4. Modele de politici realizate de statele europene pentru facilitarea revenirii emigranților în țara de origine	29
4.1. Modele de politici în raport cu diaspora promovate de Irlanda.....	29
4.2. Modele de politici în raport cu diaspora promovate de Turcia	31
4.3. Modele de politici în raport cu diaspora promovate de Italia	33
4.4. Modele de politici promovate pentru reducerea impactului negativ al emigrării asupra pieței muncii.....	35
Concluzii și recomandări de politici.....	37
ANEXE.....	43
Referințe bibliografice	51

Acronime

ANOFM	Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă
ASP	Agenția Servicii Publice
BNS	Biroul Național de Statistică
BRD	Biroul Relații cu Diaspora
CE	Comunitatea Europeană
CNAS	Casa Națională de Asigurări Sociale
ESP	Emigrant Support Programme
EU	European Union
EURES	Rețeaua europeană a serviciilor publice de ocupare
EUROSTAT	Oficiul de Statistică al Uniunii Europene
ICMPD	International Centre for Migration Policy Development
IDA Ireland	Industrial Development Agency Ireland
IGM	Inspectoratul General pentru Migrație
IGPF	Inspectoratul General al Poliției de Frontieră
INE	Instituto Nacional de Estadística, Spania
INNOVIT	Italian Innovation and Culture Hub
IPREM	Indicador Público de Renta de Efectos Múltiples
ISTAT	Istituto Nazionale di Statistica, Italia
MAEIE	Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene
MAI	Ministerul Afacerilor Interne
MEC	Ministerul Educației și Cercetării
MMPS	Ministerul Muncii și Protecției Sociale
ODA	Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului
ODIMM	Organizația pentru Dezvoltarea Întreprinderilor Mici și Mijlocii
ONU	Organizația Națiunilor Unite
UNSD	United Nations Statistics Division
PARE+	Programul de Atragere a Remitențelor în Economie
SARP	Special Assignee Relief Programme
UE	Uniunea Europeană
SEE	Spațiul Economic European
UNDESA	United Nations Department of Economic and Social Affairs
UNFPA	Fondul Națiunilor Unite pentru Populație
URSS	Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste
DEİK–DTİK	Foreign Economic Relations Board of Türkiye – World Turkish Business Council

Introducere

Migrația externă reprezintă unul dintre cele mai importante procese socioeconomice care au influențat evoluția Republicii Moldova în ultimele trei decenii. Prin intensitate, durată și efecte cumulative, emigrarea a devenit un factor structural al transformărilor demografice, economice și sociale, afectând dinamica populației active, structura pe vârste, funcționarea pieței muncii, sustenabilitatea sistemului de protecție socială și dezvoltarea regională.

În paralel cu intensificarea migrației, s-a consolidat și diaspora moldovenească, prezentă în numeroase state europene și extraeuropene. Aceasta reprezintă nu doar rezultatul plecărilor individuale pentru muncă, ci și o comunitate transnațională diversificată, cu forme diferite de legătură cu țara de origine. În acest context, analiza profilului migrației externe este necesară atât pentru înțelegerea evoluției fluxurilor migratorii, cât și pentru fundamentarea unor politici publice mai bine orientate către migranți, diaspora și persoanele care ar putea reveni sau menține relații active cu Republica Moldova.

Scopul prezentei lucrări constă în analiza profilului migranților din Republica Moldova și al diasporei moldovenești în statele de destinație, precum și în identificarea unor direcții de politici publice pentru stimularea revenirii, consolidarea relațiilor cu diaspora și valorificarea potențialului acestora pentru dezvoltarea țării.

Pentru atingerea acestui scop, lucrarea urmărește: examinarea dinamicii și structurii emigrării din Republica Moldova; evidențierea principalelor caracteristici demografice ale emigranților; analiza prezenței cetățenilor moldoveni în statele de destinație; identificarea unor factori care influențează stabilizarea peste hotare sau disponibilitatea de revenire; precum și examinarea unor modele de politici aplicate în alte state europene în raport cu diaspora și migrația de revenire.

Importanța analizei derivă din faptul că politicile în domeniul migrației și diasporei nu pot fi formulate doar pe baza estimării numerice a plecărilor. Ele trebuie să țină cont de diferențele dintre categoriile de migranți, de gradul lor de integrare în țările de destinație, de legăturile menținute cu Republica Moldova și de capacitatea instituțiilor naționale de a oferi condiții reale pentru revenire, mobilitate circulară sau implicare transnațională.

Astfel, raportul propune o trecere de la descrierea generală a migrației externe la o analiză orientată spre politici, capabilă să sprijine elaborarea unor măsuri diferențiate pentru menținerea legăturilor cu diaspora, stimularea revenirii și reducerea efectelor negative ale emigrației asupra dezvoltării demografice și socioeconomice a Republicii Moldova.

Metodologia și sursele de date

Analiza profilului migrației externe a cetățenilor Republicii Moldova se bazează pe utilizarea complementară a surselor statistice și administrative, naționale și internaționale, ceea ce permite surprinderea mai adecvată a dimensiunilor, structurii și particularităților migrației externe. Abordarea combinată a surselor de date este necesară în contextul în care niciuna dintre acestea, luată separat, nu oferă o imagine exhaustivă asupra proceselor migratorii, a statutului juridic al migranților, a mobilității circulatorii sau a relației acestora cu diaspora și cu instituțiile statului de origine.

În analiză au fost valorificate, în principal, datele Biroului Național de Statistică, completate cu informații administrative furnizate de instituțiile publice relevante din Republica Moldova, precum și cu date internaționale referitoare la cetățenii moldoveni aflați în statele de destinație. Coroborarea acestor surse a permis atât examinarea dinamicii migrației externe, cât și evidențierea unor aspecte privind statutul de ședere, mobilitatea transfrontalieră, evidența consulară, formalizarea diasporei și unele dimensiuni ale reintegrării.

Principalele surse utilizate, tipurile de informații extrase din acestea, utilitatea lor analitică și limitele metodologice aferente sunt sintetizate în Tabelul 1.

Tabelul 1. Sursele de date utilizate pentru analiza profilului migrației externe

Categoria sursei	Instituții / baze de date	Informații utilizate	Utilitate analitică	Limite metodologice
Statistice naționale	BNS	Date privind persoanele emigrate/imigrate, distribuțiile existente după sex, vârstă, mediu de rezidență și țara de destinație	Analiza dinamicii și structurii migrației externe (2014–2023)	Comparabilitate limitată cu sursele externe; dependență de sistemul național de înregistrare
Administrative naționale¹	ASP	Date privind emigrarea autorizată, acte de stare civilă, documente eliberate cetățenilor RM aflați peste hotare	Evidențierea dimensiunii administrative a emigrării	Date parțial publice; acoperire incompletă a indicatorilor
	IGM și IGPF ale MAI	Date privind traversările frontierei de stat, durata absenței, statut străinilor, motivul șederii etc.	Analiza mobilității externe și a statutului migratoriu	Acces limitat la date, necorelarea datelor din diferite surse naționale, disponibilitate neuniformă

¹ Datele administrative prezentate la solicitarea Cancelariei de Stat nr.32-117-10922 din 30.10.2025 și răspunsurile de la CNAS nr.15591 din 14.11.2025; MEC nr.02/45/25 din 14.11.2025; MAEIE – DC/1/431/11214 din 06.11.2025.

Categoria sursei	Instituții / baze de date	Informații utilizate	Utilitate analitică	Limite metodologice
	MAEIE și BRD	Evidență consulară a cetățenilor din Republica Moldova aflați peste hotare, date privind diaspora formalizată, programele promovate în raport cu diaspora	Conturarea profilului diasporei și a legăturilor cu țara de origine	Date neuniforme, cele naționale incomparabile cu cele oferite de autoritățile altor state
Statistice internaționale	EUROSTAT	Date privind migrații din Republica Moldova (identificați în statisticile internaționale ca migranți MD*) cu ședere regulată, după sex, vârstă, motivul șederii, statut juridic	Analiza comparativă a inserției și stabilirii în statele UE	Diferențe între state în definirea migrantului și a statutului de ședere, lipsa posibilității identificării migranților cu cetățenii multiple.
Surse statistice ale statelor de destinație	ISTAT (Italia), INE (Spania), SSB etc.	Date privind cetățenii din Republica Moldova cu ședere legală în principalele state de destinație, statutul, indicatorii de bază: sex, vârstă, locul de rezidență	Completarea profilului migrațional din perspectiva țărilor gazdă	Nivel diferit de detaliere, perioade și indicatori neuniformi, lipsa posibilităților identificării migranților cu cetățenii multiple.

Sursa: elaborat de autor

* A se vedea nota justificativă din Anexa 1

Analiza profilului migrației externe a cetățenilor Republicii Moldova este fundamentată pe un cadru analitic *multicausal*, care combină abordarea factorilor de tip *push-pull*, perspectiva rețelelor migratorii și analiza factorilor contextuali și instituționali din statele de origine și de destinație. O asemenea abordare este justificată, deoarece migrația internațională nu este determinată de un singur factor, ci de interacțiunea dintre condițiile economice, sociale, politice și de securitate din țara de origine, pe de o parte, și oportunitățile, regimurile juridice și mecanismele de integrare din statele de destinație, pe de altă parte. În statisticile europene, migrația este explicată explicit prin combinarea factorilor economici, de mediu, politici și sociali, care acționează fie ca factori de presiune în țara de origine, fie ca factori de atracție în țara de destinație. Totodată, pentru comparabilitate internațională, statisticile EUROSTAT privind fluxurile de migrație vizează, în principiu, persoanele care își schimbă reședința pentru cel puțin 12 luni.

În plan analitic, evaluarea este realizată pe trei niveluri complementare. La nivel *macrostructural* sunt examinate decalajele economice, condițiile pieței muncii, incertitudinile politice, crizele regionale, regimurile de ședere și politicile de integrare sau de atragere a forței de muncă. La nivel *mezosocial* sunt analizate rețelele migratorii, diaspora și mecanismele de suport

informațional, social și economic pe care acestea le oferă noilor migranți. Literatura și analizele de politici europene arată că existența rețelelor dintre persoanele din țara de origine și diaspora din exterior reduce costurile migrației, facilitează orientarea inițială în statul de destinație și creează condiții favorabile inclusiv pentru migrația familială. La nivel *microindividual și familial* sunt urmărite caracteristicile demografice și sociale ale persoanelor migrante - sexul, vârsta, etapa ciclului de viață, componența familiei, resursele educaționale și profesionale - precum și modul în care acestea influențează decizia de plecare, de stabilire sau de revenire.

În cadrul acestui model, stabilizarea diasporei este înțeleasă ca rezultat al acumulării unor avantaje juridice, sociale și familiale în statul de destinație. Două mecanisme sunt deosebit de importante: *reîntregirea familiei și consolidarea statutului juridic al șederii*. La nivelul Uniunii Europene, reîntregirea familiei rămâne una dintre principalele cauze ale migrației legale, iar *aproximativ o treime din permisele de ședere acordate cetățenilor (resortisanților) statelor terțe la sfârșitul anului 2023 au fost emise pentru a se alătura unui membru de familie*. În același timp, regimul european al rezidenței de lungă durată stabilește că *o persoană care a locuit legal și neîntrerupt timp de cinci ani într-un stat membru poate obține statut de rezident pe termen lung, cu drepturi apropiate de cele ale cetățenilor statului respectiv în materie de muncă, educație și securitate socială*. Din această perspectivă, probabilitatea revenirii tinde să scadă pe măsură ce cresc durata șederii, securitatea juridică a rezidenței și gradul de reîntregire și integrare familială în statul gazdă. Potrivit acestui cadru, potențialul de revenire nu poate fi dedus exclusiv din persistența dificultăților din Republica Moldova și nici exclusiv din evoluția numerică a emigrării. *Revenirea depinde de raportul dintre doi vectori*.

- Primul vector este gradul de ancorare a migrantului în statul de destinație: ocuparea, statutul juridic, reîntregirea familiei, integrarea copiilor în sistemul educațional, accesul la protecție socială și, eventual, naturalizarea.
- Al doilea vector este reprezentat de factorii care pot reactiva disponibilitatea pentru revenire sau pentru mobilitate circulară: șocuri externe (2020, 2024), înăsprirea sau reconfigurarea politicilor de migrație, schimbări ale pieței muncii din statele de destinație, respectiv îmbunătățirea condițiilor economice, instituționale și sociale din Republica Moldova.

În 2024, de exemplu, în spațiul european deficitul de forță de muncă și lipsa competențelor au fost identificate drept factori centrali ai reformelor de migrație legală, ceea ce arată că politicile statelor de destinație pot influența direct atât stabilizarea migranților, cât și oportunitățile de retenție sau, dimpotrivă, de reorientare a acestora.

Prin urmare, analiza propusă în prezentul raport urmărește relația dintre patru dimensiuni interdependente: (1) intensitatea și structura emigrării din Republica Moldova; (2) consolidarea rețelelor migratorii și a diasporei în statele de destinație; (3) integrarea juridică și socioeconomică a migranților moldoveni peste hotare; și (4) condițiile în care pot fi stimulate revenirea, mobilitatea circulară sau valorificarea potențialului diasporei pentru dezvoltarea Republicii Moldova. Această abordare permite trecerea de la descrierea statistică a fluxurilor la interpretarea lor în termeni de stabilizare, ireversibilitate relativă sau potențial de reconectare cu statul de origine. Pentru asigurarea

coerenței conceptuale și a utilizării unitare a termenilor-cheie, definițiile operaționale ale noțiunilor utilizate în raport sunt prezentate în *Anexa 4*.

1. Profilul emigrărilor din Republica Moldova

Intensitatea și durata de peste trei decenii a emigrării din Republica Moldova reprezintă un fenomen structural cu impact major asupra demografiei și economiei țării. Aceasta a contribuit la declinul populației rezidente (cu aproape 450 de mii de persoane mai puțin între 2014 și 2023) și la formarea unei diaspore moldave considerabile peste hotare. Potrivit estimărilor ONU (UNDESA), numărul persoanelor născute în Moldova și stabilite peste hotare depășea 850 de mii în anul 2023, evidențiind amploarea fenomenului migrator.

Profilul migrației moldovenești a evoluat de-a lungul timpului. Componenta fluxurilor inițiale, predominant masculine caracteristice migrației economice, treptat s-au diversificat prin creșterea ponderii femeilor, copiilor, tinerilor, familiilor tinere. Migrația provizorie devine de lungă ședere, semnificând transformările migrației temporare individuale în cea pentru reîntregirea familiei și stabilirea cu traiul permanent peste hotare. Reîntregirea familiei multiplică efectele migrației inițiale prin asocierea noilor categorii de migranți (ex. copii care își însoțesc părinții, soți/soții, părinții în vârstă etc.).

În perioada analizată (2014-2024) rămân persistente cauzele emigrării: dificultățile economice din Moldova, instabilitatea economică și incertitudinile politice. Totodată, se consolidează rețelele transnaționale formate de comunitățile numeroase de migranți moldoveni în Italia, România, Rusia, Germania, Regatul Unit al Marii Britanii, Israel ș.a., facilitând continuitatea fluxurilor migratorii prin oferirea suportului logistic și informațional noilor emigranți.

Analiza tendințelor emigrării este importantă deoarece aceasta predetermină profilul viitoarei diaspore, intensitatea proceselor de naturalizare în țara de reședință (în funcție de vârsta, durata aflării și politicile promovate de țara de reședință), decizia persoanei privind revenirea în RM sau traiul definitiv în țara de reședință.

În același timp, evaluarea tendințelor emigrării permite elaborarea măsurilor de anticipare sau reducere a impactului negativ asupra proceselor demografice, economice și sociale, formularea unor măsuri de menținere a potențialului migrator în țară și elaborarea măsurilor pro-active pentru diaspora moldavă. Măsurile pot fi uniforme, adresate "vechilor" sau "noilor" migranți per ansamblu sau centrate pe categorii speciale de persoane: copii, femei, tinerii și familiile tinere - categorii caracteristice actualului flux migrațional.

Analiza datelor oferite de statistica națională permite evaluarea intensității plecării peste hotare a cetățenilor RM în perioada 2014–2023, caracteristicile de bază a fluxului migrator (în funcție de sex, mediul de rezidență, grupe de vârstă: copii, populație aptă de muncă și vârstnici), interpretarea tendințelor și implicațiile acestora.

1.1. Profilul general al emigrării, dinamici anuale (2014–2023)

Numărul total al emigranților din Republica Moldova a prezentat variații semnificative în ultimul deceniu, marcate atât de trenduri crescătoare în prima jumătate a perioadei, cât și de șocuri excepționale în anii recenti. Datele statisticii Republicii Moldova (Tabelul 2) sintetizează evoluția anuală a emigranților (persoane) între 2014 și 2023.

Tabelul 2. Fluxul emigranților din Republica Moldova, pe sexe și medii, 2014–2023, persoane

An	Total	Bărbați	Femei	Urban	Rural	Ponderea femeilor în total, %	Pondere migranților din mediul rural în total (%)
2014	122955	65389	57566	51470	71485	46,8	58,1
2015	127277	68970	58307	53921	73356	45,8	57,6
2016	153405	86808	66597	63492	89913	43,4	58,6
2017	158259	90339	67920	62763	95496	42,9	60,3
2018	158788	86465	72323	62304	96484	45,5	60,8
2019	153289	81286	72003	60433	92856	47,0	60,6
2020	72372	39412	32960	27269	45103	45,5	62,3
2021	113769	62726	51043	42117	71652	44,9	63
2022	241448	120381	121067	93504	147944	50,1	61,3
2023	130084	72124	57960	48699	81385	44,6	62,6

Sursa: realizat de autor în baza datelor BNS

Datele indică tendință generală ascendentă a emigrației între 2014 și 2017, influențată la o ușoară scădere înaintea pandemiei, apoi de fluctuații majore în perioada pandemiei și post-pandemie. În intervalul 2014–2018, numărul total de emigranți a crescut de la aproximativ 123 mii la peste 158 mii anual. Perioada se caracterizează prin intensificarea plecărilor economice și *stabilizarea rețelelor diasporei în străinătate care atrag noi emigranți*.

Anii 2019-2020 se caracterizează printr-o ușoară reducere a emigrării (153,3 mii emigranți față de 158,8 mii în 2018), urmată de o scădere bruscă în 2020, când s-au înregistrat doar 72,3 mii emigranți – mai puțin de jumătate față de anii precedenți. Diminuarea drastică din 2020 coincide cu restricțiile la circulația internațională impuse cu pandemia COVID-19, fapt care a descurajat temporar migrația.

Odată cu relaxarea restricțiilor, 2021 se atestă creșterea fenomenului migrator (circa 113,8 mii de plecări, aproape dublu față de 2020), însă adevăratul punct de inflexiune a fost 2022. În 2022 *s-a atins cel mai ridicat nivel al emigrației* din ultimul deceniu: 241448 de persoane au plecat din Moldova, de aproape două ori mai mult decât în 2014. Creșterea din 2022 este fără precedent și a survenit pe fondul unor factori excepționali: contextul regional tensionat *cauzat de izbucnirea războiului din Ucraina la începutul anului 2022, care a generat insecuritate și dificultăți economice în Moldova, impulsionând o parte de cetățeni să caute siguranța și stabilitatea în străinătate*.

Totodată, 2022 a reprezentat și momentul recuperării migrației amânate – mulți dintre cei ce nu au putut emigra în 2020–2021 au plecat ulterior, odată cu redeschiderea hotarelor. Prin urmare, 2022 combină atât efectul unui nou val migrator, cât și pe cel al emigrării întârziate, rezultând într-un număr record de plecări.

Anul 2023 a adus o scădere semnificativă a emigrației la 130 mii persoane – nivel comparabil cu media perioadei pre-pandemice (2014–2015). ”*Explozia*” din 2022 a fost un *eveniment singular, de inflexiune*, și nu începutul unui nou trend permanent de creștere. Dar emigrația în 2023 rămâne totuși ridicată în termeni absoluți, semn că factorii de bază care alimentează exodul populației (diferențele economice, activitatea *rețelelor diasporei* etc.) persistă. Per ansamblu, intervalul 2014–2023 a fost caracterizat *de pierderi demografice constante prin migrație externă*, însumând peste 1,5 milioane de plecări cumulate (fără a socoti eventualele întoarceri), ceea ce reprezintă o provocare majoră pentru un stat cu doar 2,4 milioane locuitori rămași pe teritoriul său.

Suplimentar la migrația economică, considerată provizorie, se observă creșterea trendului de emigrare autorizată/definitivă când cetățeanul pleacă cu traiul permanent peste hotare, rupând relația juridică cu Republica Moldova². Registrul de Stat al Populației indică la 01.01.2026 ca *plecați peste hotare la loc permanent de trai 121 006 persoane*, ponderea cea mai mare revenind plecărilor în Federația Rusă (42180 pers.), Ucraina (25972 pers.), SUA (18376 pers.), Germania (15208), Israel (7780), Belarus (3265), Italia (2334) s.a.

1.2. Distribuția emigranților pe sexe

*Distribuția pe sexe în perioada analizată a arătat o pondere ușor majoritară în rândul emigranților bărbați, însă diferența de gen s-a atenuat de-a lungul timpului, pe măsură ce tot mai multe femei au emigrat. În prima jumătate a intervalului (2014–2017), aproximativ 55–57% dintre emigranți erau de sex masculin, femeile constituind restul de 43–45% (Tabelul 1. Figura 1.). Ponderea femeilor în totalul emigranților a atins un minim de 43% în 2016–2017, fapt ce indică un caracter puternic masculin al migrației de muncă din anii respectivi. Ulterior, proporția femeilor a început să crească: de la 43% a urcat la circa 47% în 2018–2019, semnalând o *feminizare treptată* a fluxurilor migratorii. Acest proces corespunde cu observația generală că, în ultimii ani, migrația moldovenească a implicat mai multe femei și familii, nu doar bărbați individuali.*

² <https://www.asp.gov.md/ro/date-deschise/date-statistice/rsp-lpt>

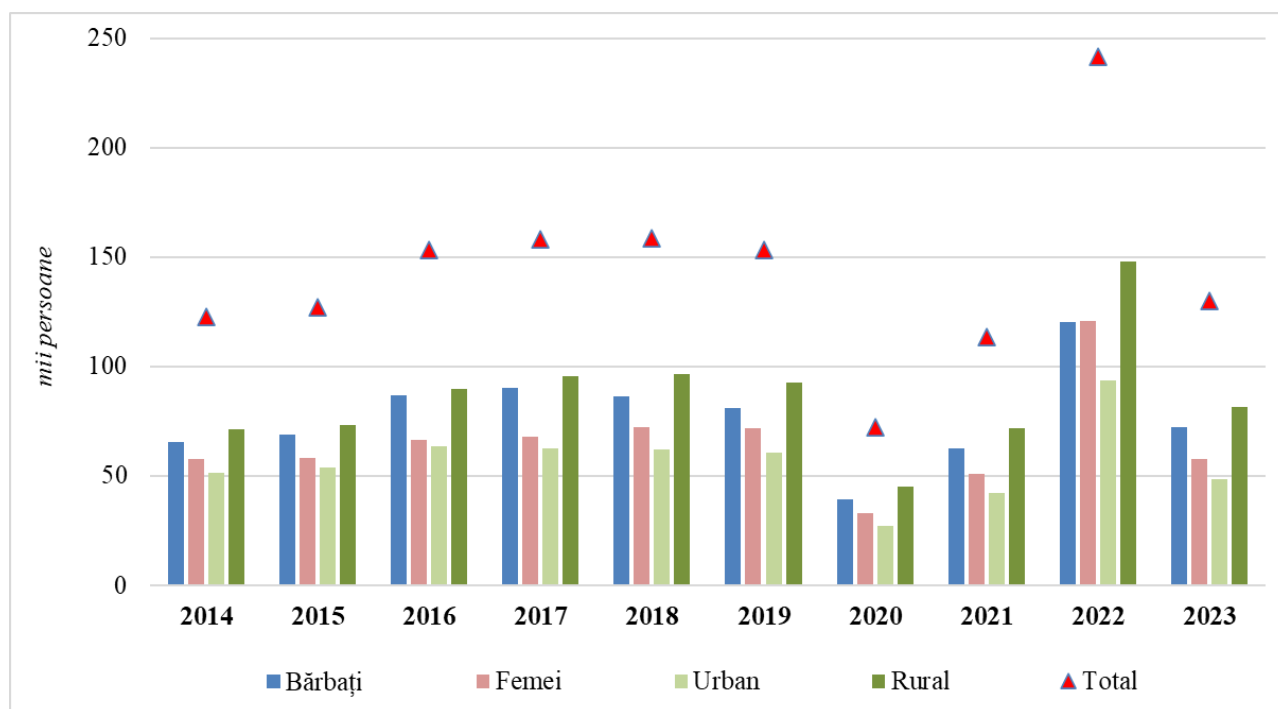

Figura 1. Numărul emigranților pe sexe și medii de reședință, persoane

Sursa: realizat de autor în baza datelor BNS

Anul 2022 a egalat practic numărul emigranților cu cel al emigranților de sex masculin. Din totalul de 241,4 mii persoane plecate în 2022, 121,1 mii (50,1%) au fost femei și 120,3 mii (49,9%) bărbați. Cu alte cuvinte, distribuția pe sexe în 2022 a fost aproape paritară, ceea ce diferă semnificativ de anii precedenți (când bărbații predominau numeric). Explicația rezidă în natura migrației din 2022: fiind vorba în mare parte de plecări în familie, femeile (adesea mame sau soții) și copiii au fost prezenți în număr mult mai mare printre emigranți, nu doar bărbații singuri. Această egalizare temporară a ponderii femeilor indică faptul că, *în situații de criză* (precum războiul din Ucraina), *migrația devine un răspuns de familie, implicând toți membrii gospodăriei*.

În anul 2023 proporțiile au revenit la niveluri mai apropiate de tendința pe termen lung, femeile reprezentând circa 44,6% din emigranți, înclinat din nou spre bărbați (55,4%), deși decalajul nu este la fel de pronunțat ca în trecut. Pe ansamblul întregii perioade, *femeile au constituit în medie aproximativ 45% din totalul emigranților*, cu o tendință de creștere ușoară a ponderii lor, ceea ce reflectă implicarea sporită a femeilor în procesele de migrație. Acest lucru este în concordanță cu transformările sociale — pe măsură ce migrația nu mai este exclusiv despre plecarea “capului familiei” la muncă, ci despre *relocarea întregii familii*, *rolul femeilor în migrație devine tot mai vizibil*.

De menționat și *diferențele de structură pe vârste între emigranții de sexe diferite*, care sugerează un tipar al migrației în funcție de gen. În general, bărbații emigranți tind să fie concentrați în grupele de vârstă tânără și activă (20–45 de ani), în timp ce femeile emigrante, deși numeroase și

ele în grupele active, apar cu frecvențe mai ridicate relativ în grupele foarte tinere și cele mai în vârstă. Un indicator relevant este ponderea copiilor în totalul emigranților de un anumit sex. În mod constant, *copiii constituie o fracțiune ușor mai mare din totalul emigranților de sex feminin decât din cel al emigranților de sex masculin*. De exemplu, în 2019, fetele sub 15 ani reprezentau 20,2% din toate emigrantele, comparativ cu 18,3% cât reprezentau băieții sub 15 ani din totalul emigranților bărbați. Acest decalaj (de 2 puncte procentuale) sugerează că femeile pleacă adesea împreună cu copiii (în calitate de mame ce își iau copiii cu ele), pe când o parte dintre bărbați emigrează neînsoțiți de familie. Cu alte cuvinte, migrația feminină este ceva mai strâns asociată cu migrația familială, pe când cea masculină păstrează într-o măsură mai mare caracterul individual. Această observație confirmă din nou transformarea migrației moldovenești recente într-un *fenomen de familie*, în care ambii părinți și copiii fac parte din fluxul migrațional.

1.3. Profilul emigranților pe medii de reședință

Distribuția emigrării afectează în mod disproporționat mediul rural al Republicii Moldova, locuitorii satelor reprezentând majoritatea emigranților pe tot parcursul perioadei analizate. Atât datele statistice, cât și evidența empirică, arată că *majoritatea celor care pleacă provin din mediul rural*, deși și orașele furnizează un număr semnificativ de emigranți. Tabelul 2 prezintă distribuția emigranților pe medii de rezidență (urban vs. rural) între 2014 și 2023, evidențiind atât valorile absolute, cât și ponderea emigrației rurale în total.

Pe parcursul întregii perioade 2014–2023, între 58–63% dintre emigranți au provenit anual din sate, restul de 37–42% fiind din orașe. În prima parte a decadei, ponderea emigranților din rural era în jur de 58–59%, însă aceasta a crescut treptat la peste 60% după 2017. Vârful a fost atins în 2021, când peste 63% din toți emigranții erau originari din mediul rural, accentuând exodul rural. Trendul sugerează *accentuarea exodului rural*: Locuitorii din satele Moldovei continuă să se reducă mai rapid decât orașele. Principalii factori de influență rămân a fi lipsa locurilor de muncă bine plătite în mediul rural, oportunitățile economice mai reduse și declinul serviciilor publice în sate. De asemenea, *rețelele migraționale din rural* (reuniuni extinse de familie și comunități întregi plecate) *exercită un efect de antrenare, alimentând plecările* din aceleași localități.

Mediul urban, deși relativ mai puțin afectat proporțional, reprezintă și el substanțial migrația. În valori absolute, numărul emigranților urbani a variat între 51 de mii (2014) și 62 de mii (2018) anual, cu o scădere semnificativă în 2020 (27,3 mii), urmată de un salt la 93,5 mii în 2022 (Tabelul 3). Anul 2022 a înregistrat o creștere accentuată a plecărilor și din mediul urban – de peste două ori mai multe persoane din orașe au emigrat față de nivelul din 2021. Aceasta explică de ce ponderea rurală în 2022 a scăzut ușor la 61,3% (față de 63% în 2021): la șocul migrator din acel an au contribuit nu doar sate întregi, dar și locuitorii orașelor într-o măsură neobișnuit de mare. În 2023 proporția rurală a revenit la 62,6%, pattern-ul preexistent (cu rural 60%+) s-a reinstalat la relativa normalitate post-criză.

Tabelul 3. Numărul emigranților pe medii de reședință și sexe, 2014-2023, persoane

	URBAN				RURAL			
	<i>Total</i>	<i>Bărbați</i>	<i>Femei</i>	<i>% femei</i>	<i>Total</i>	<i>Bărbați</i>	<i>Femei</i>	<i>% femei</i>
2014	51470	26251	25219	49,0	71485	39138	32347	45,3
2015	53921	28167	25754	47,8	73356	40803	32553	44,4
2016	63492	34155	29337	46,2	89913	52653	37260	41,4
2017	62763	33726	29037	46,3	95496	56613	38883	40,7
2018	62304	32058	30246	48,5	96484	54407	42077	43,6
2019	60433	30365	30068	49,8	92856	50921	41935	45,2
2020	27269	14004	13265	48,6	45103	25408	19695	43,7
2021	42117	21494	20623	49,0	71652	41232	30420	42,5
2022	93504	44233	49271	52,7	147944	76148	71796	48,5
2023	48699	25457	23242	47,7	81385	46667	34718	42,7

Sursa: realizat de autor în baza datelor BNS

Un alt aspect relevant este *diferența de gen în funcție de mediul de proveniență*. Datele indică faptul că emigranții din mediul rural sunt într-o măsură mai mare bărbați, comparativ cu cei din mediul urban unde distribuția pe sexe este mai echilibrată. De exemplu, în 2023, femeile reprezentau 47,7% dintre emigranții din orașe, însă doar 42,7% dintre emigranții din sate erau femei. Această discrepanță, care se regăsește aproape în fiecare an din serie, sugerează că *emigrația rurală este mai pronunțat masculinizată* – probabil, deoarece din sate pleacă adesea bărbații tineri pentru muncă fizică, în străinătate, în timp ce femeile rămase se ocupă de gospodărie și familie. În mediul urban, unde nivelul de educație și rata de ocupare a femeilor sunt mai ridicate, femeile au participat într-o măsură mai mare la migrație, fie pentru studii, fie pentru muncă calificată sau pentru reunirea cu familia. Aceste observații evidențiază necesitatea unor politici diferențiate pe medii: comunitățile rurale au nevoie de intervenții urgente pentru dezvoltare locală și crearea de locuri de muncă, altfel riscă depopularea continuă.

2. Componente demografice particulare a emigrării din Republica Moldova

Analiza cuprinde trei sub-grupuri demografice importante ale emigranților moldoveni: populația în vârstă aptă de muncă³, copiii (0–14 ani) și persoanele vârstnice (65 de ani și peste). Fiecare dintre aceste categorii prezintă caracteristici și dinamici specifice în cadrul fenomenului migrației, cu implicații distincte asupra societății, sistemului social și economiei naționale.

³ Codul muncii al Republicii Moldova nr. 154/2003, prin art. 46, alin (3) permite încheierea contractului individual de muncă la împlinirea vârstei de 15 ani, cu acordul scris al părinților sau al reprezentanților săi legali, pentru exercitarea muncii ușoare, condițiile specifice pentru care se stabilesc de către Guvern. Angajarea în câmpul muncii a persoanelor sub 15 ani este interzisă. Sursa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=151096&lang=ro#

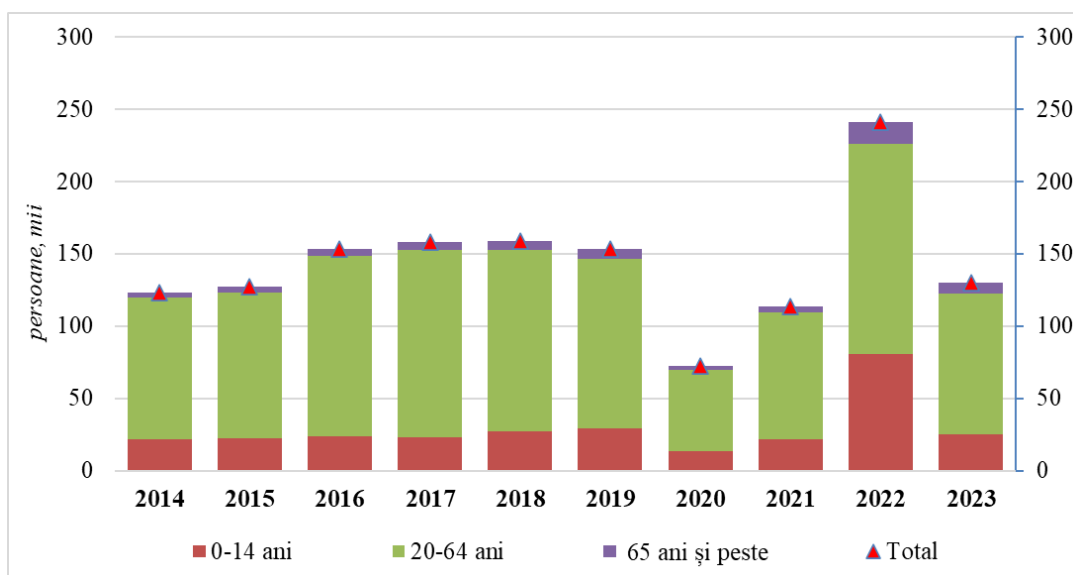

Figura 2. Emigrarea cetățenilor Republicii Moldova, pe grupe mari de vârstă, %

Sursa: realizat în baza datelor BNS

2.1. Profilul emigrării persoanelor în vârstă aptă de muncă

Populația aptă de muncă constituie cea mai mare parte a emigranților moldoveni, migrația fiind în esență alimentată de persoane de vârstă activă în căutarea unui loc de muncă bine plătit peste hotare. În mod obișnuit, *aproximativ 4 din 5 emigranți au vârste cuprinse între 15 și 64 de ani* (adică populație aptă de muncă). În perioada 2014–2019, ponderea acestei categorii în total emigranților s-a situat între 79% și 82%, ceea ce înseamnă că restul de circa 18–21% erau copii sau vârstnici. De exemplu, în anul 2017, 82% din emigranți erau persoane apte de muncă – evidențiind caracterul accentuat economic al migrației (Tabelul 4).

Tabelul 4. Numărul emigranților pe grupe mari de vârstă, persoane

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Total	122955	127277	153405	158259	158788	153289	72372	113769	241448	130084
0-14 ani	21911	22450	23686	23198	27459	29458	13637	21869	80328	25009
15-64 ani	97616	100725	124735	129699	125532	117113	56351	87287	145912	97676
65 +	3428	4102	4984	5362	5797	6718	2384	4616	15208	7399
Structura emigrării pe grupe mari de vârste, %										
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
0-14	17,8	17,6	15,4	14,7	17,3	19,2	18,8	19,2	33,3	19,2
15-64	79,4	79,1	81,3	82,0	79,1	76,4	77,9	76,7	60,4	75,1
65+	2,8	3,2	3,2	3,4	3,7	4,4	3,3	4,1	6,3	5,7

Sursa: realizat de autor în baza datelor BNS

Numărul absolut al emigranților de vârstă activă a crescut semnificativ până în 2017, apoi a avut un ușor declin înainte de pandemie. Dacă în 2014 se înregistrau circa 97,6 mii emigranți de 15–64 ani, în 2017 numărul acestora ajunsese la aproximativ 129,7 mii, pe fondul intensificării migrației de muncă și obținerea angajării în străinătate. În 2018–2019 s-a remarcat o scădere moderată a

emigranților apti de muncă (de la 125,5 mii în 2018 la 117,1 mii în 2019), sugerând o posibilă saturare temporară a cererii de forță de muncă moldovenească în exterior sau o creștere a ponderii plecărilor familiale (care includ și copii, nu doar adulți activi).

Tabel 5. Emigranți în vârstă activă de muncă, pe grupe de vârstă, persoane

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Emigranți	15-19	9438	8905	9835	9690	9483	8545	4506	7880	12847	8813
	20-24	16441	15247	18456	18646	17483	15136	8313	13369	16710	12640
	25-29	18048	18536	22324	22150	20439	17569	8859	12620	17919	12576
	30-34	13405	14935	19249	20337	19685	18171	8527	12458	20983	12618
	35-39	10580	11098	14356	15545	15496	14869	7156	11124	22169	13375
	40-44	8556	9225	12374	13097	12916	12516	5845	9023	16759	11069
	45-49	6853	7473	9875	10658	10362	10423	4802	7403	12172	9264
	50-54	6401	6434	7547	8071	8053	8005	3510	5730	9767	7081
	55-59	4859	5391	6530	6853	6847	6742	2802	4245	7871	5314
	60-64	3035	3481	4189	4652	4768	5137	2031	3432	8715	4926
Emigranți persoane apte de muncă, total		97616	100725	124735	129699	125532	117113	56351	87284	145912	97676

Sursa: realizat în baza datelor BNS

Perioada pandemică a lovit direct această categorie: în 2020, numărul persoanelor de 15–64 ani care au emigrat a scăzut drastic la 56,3 mii, pe fondul blocajelor de mobilitate internațională. În 2021, odată cu redeschiderea granițelor, migrația activilor a revenit parțial – 87,3 mii emigranți apti de muncă, în creștere cu peste 50% față de 2020, dar încă sub nivelurile pre-pandemie.

Schimbări esențiale au revenit în 2022, când aproximativ 145,9 mii persoane de vârstă 15–64 ani au plecat peste hotare. Deși în termeni absoluți este cel mai mare număr de emigranți apti de muncă din întregul deceniu, ca pondere procentuală a totalului de emigranți din 2022, aceasta a fost doar 60,4% – minima istorică pentru perioada analizată. Acest paradox (număr majorat, dar pondere procentuală scăzută) se explică prin creșterea concomitentă, în 2022, a celorlalte două categorii (copii și vârstnici) într-o măsură disproporționată. Cu alte cuvinte, deși foarte mulți adulți în putere au emigrat în acel an, “diluarea” procentuală a survenit deoarece au emigrat împreună cu familiile (inclusiv mulți copii și bunici).

În 2023, numărul emigranților de vârstă activă a scăzut din nou, ajungând la circa 97,7 mii – valoare apropiată de cea din 2014 și la același nivel (75% din total emigranți) ca înainte de pandemie. Aceasta confirmă faptul că 2022 a fost o anomalie statistică temporară, iar pe termen lung migrația persoanelor apte de muncă revine la tendința generală dictată de factori economici.

Din perspectiva structurii de gen a emigranților apti de muncă, se menține predominanța bărbaților, însă cu variații notabile pe grupe de vârstă. În grupele tinere (15–34 ani) bărbații sunt majoritari (femeile reprezentând adesea doar 35–45% din emigranți în aceste grupe), ceea ce reflectă dominanța migrației de forță de muncă masculine în sectoare ca construcțiile, transporturile ș.a.

(Tabelul 6). În schimb, în grupele de vârstă medie și apropiate de limita superioară a categoriei (40–64 ani), ponderea femeilor crește considerabil, femeile ajungând să fie majoritare în unele sub-grupe. De exemplu, în anul 2022, dintre emigranții de 55–59 de ani, *aprox. 62,8%* erau femei, iar la 60–64 ani femeile reprezentau 62,6%. Acest fapt poate fi pus pe seama *reîntregirii familiei* la vârste mai înaintate – multe soții și mame li se alătură, în cele din urmă, soților sau copiilor stabiliți deja peste hotare, conducând la feminizarea emigranților de vârstă mijlocie și peste. Per ansamblu însă, *aproximativ 45–48% dintre emigranții în vârstă de muncă* au fost femei în ultimii ani, pondere în creștere ușoară față de începutul perioadei analizate, semn al reducerii disparităților de gen și în rândul forței de muncă migrante.

Tabelul 6. Ponderea femeilor în totalul emigranților în vârstă de 15-64 de ani, pe grupe de vârstă, %

	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64
2014	47,8	47,0	45,6	43,5	42,8	43,8	44,1	48,4	52,4	54,9
2015	49,5	45,9	44,4	42,3	40,7	41,6	43,6	46,5	50,4	55,5
2016	48,1	43,8	41,4	38,0	37,7	39,1	40,2	45,0	48,6	51,6
2017	46,4	42,9	40,8	38,8	38,2	38,6	40,4	43,0	48,0	51,7
2018	48,5	46,0	43,9	40,8	41,3	41,6	42,8	46,4	49,1	54,8
2019	48,6	47,0	44,5	42,8	42,6	42,8	44,3	47,1	52,4	57,2
2020	45,6	45,5	43,1	40,7	40,2	40,8	43,8	46,6	52,0	59,0
2021	45,7	42,4	40,2	39,1	38,9	40,3	42,9	47,2	52,5	57,8
2022	46,6	43,3	42,8	46,7	49,5	49,8	49,5	55,6	62,8	62,6
2023	45,9	39,1	37,4	36,8	39,8	41,6	43,5	48,7	52,4	56,3

Sursa: calculat de autor în baza datelor BNS

2.2. Profilul emigrării copiilor

Copiii cu vârsta sub 15 ani constituie o categorie aparte de emigranți, prezența lor în fluxurile migratorii fiind indisolubil legată de migrația părinților. Ca regulă ei însoțesc adulții (de obicei mamele) în contextul emigrării familiale. Ponderea copiilor în totalul emigranților oferă indicii despre cât de mult se transformă migrația economică într-un fenomen de *migrație de familie*.

În perioada 2014–2019, *copiii reprezentau în medie între 15% și 19% din totalul emigranților anual*. Tendința generală a fost de *scădere ușoară până în 2017*, urmată de o creștere spre 2019. De exemplu, în 2014, copiii (0–14 ani) erau 17,8% din total emigranți (cca 21,9 mii copii emigranți din 123 mii total). Ponderea a scăzut la 14,7% în 2017, ceea ce sugerează că în acel interval migrația a fost dominată de adulți neînsoțiți (mai degrabă de natură temporară). Ulterior, ponderea copiilor a urcat din nou, atingând 19% în 2019 (circa 29,5 mii copii din 153,3 mii emigranți). Această creștere indică intensificarea emigrării în comun a familiilor, ducând cu ei și copiii, spre deosebire de perioada anterioară când unii copii rămâneau în grija rudelor în țară, precum și un indicator al gradului avansat de integrare socioeconomică avansată a familiei, cu naturalizarea ulterioară ai acestora.

Tabelul 7. Numărul emigranților în vârstă 0-14 ani, pe grupe de vârstă și sexe, persoane

		<i>Total, inclusiv copii</i>	<i>0-4</i>	<i>5-9</i>	<i>10-14</i>	<i>total copii 0-14 ani</i>	<i>ponderea copiilor 0-14 ani, în totalul emigranților</i>
2014	Bărbați	65389	4119	3861	3312	11292	17,3
	Femei	57566	3673	3657	3289	10619	18,4
2015	Bărbați	68970	4240	4244	3242	11726	17,0
	Femei	58307	3757	3731	3236	10724	18,4
2016	Bărbați	86808	4521	4300	3420	12241	14,1
	Femei	66597	4184	3984	3277	11445	17,2
2017	Bărbați	90339	4561	4218	3348	12127	13,4
	Femei	67920	4074	3848	3149	11071	16,3
2018	Bărbați	86465	5761	4666	3639	14066	16,3
	Femei	72323	5502	4312	3579	13393	18,5
2019	Bărbați	81286	6037	4923	3938	14898	18,3
	Femei	72003	5805	4868	3887	14560	20,2
2020	Bărbați	39412	2981	2258	1701	6940	17,6
	Femei	32960	2869	2158	1670	6697	20,3
2021	Bărbați	62726	4871	3531	2751	11153	17,8
	Femei	51043	4708	3378	2630	10716	21,0
2022	Bărbați	120381	15071	14274	12234	41579	34,5
	Femei	121067	13768	13264	11717	38749	32,0
2023	Bărbați	72124	5219	4194	3589	13002	18,0
	Femei	57960	4863	3761	3383	12007	20,7

Sursa: calculat de autor în baza datelor BNS

Anul 2020 a întrerupt temporar acest model – au emigrat doar 13,6 mii copii (0–14 ani), reprezentând 18,8% din emigranți, în uşoară creştere procentuală faţă de 2019. Scăderea drastică în număr absolut faţă de 2019 se explică prin restricţiile pandemice (familiile au ezitat sau nu au putut să schimbe locul de trai în plină criză sanitară). Totuşi, *ponderea copiilor nu a scăzut*, ba chiar a rămas relativ ridicată – semn că printre puţinele persoane care totuşi au emigrat în 2020, o parte au fost plecări de familie (probabil reunificări urgente).

Evoluţii semnificative sunt caracteristice pentru 2022, când numărul copiilor emigranți a crescut vertiginos: s-au înregistrat 80328 de copii sub 15 ani printre emigranți. Aceasta reprezintă 33,3% din totalul emigranților din acel an, o treime din emigranți (comparativ, în anii anteriori proporția rar depăşise 1 din 5). Practic, 2022 a intensificat procesele de reîntregire a familiilor în statele de destinație prin emigrarea familiilor cu copii. Situația din regiune i-a determinat pe mulți moldoveni să-și ia întreaga familie și să plece, în loc să mai rămână cineva în urmă. Acest fenomen explică în mare parte atât creșterea record a numărului total de emigranți, cât și scăderea ponderii relative a adulților apti de muncă în 2022 (prin creșterea ponderii copiilor și bătrânilor în totalul emigranților și reducând proporția adulților activi). Practic, 2022 a reprezentat un punct de

inflexiune: migrația moldovenească a devenit pronunțat una de *refugiu familial*, nu doar de forță de muncă.

În 2023, numărul copiilor emigranți a scăzut la 25009 (aprox. 19,2% din total emigranți), valorile fiind comparabile cu perioada de dinainte de 2022, semn că exodul masiv de copii de atunci a fost circumstanțial. Totuși, dacă comparăm cu începutul decadei, *emigrarea copiilor devine un fapt mai pronunțat* decât era în prima jumătate a anilor 2010. În 2023, ponderea copiilor (19%) este încă ceva mai mare decât minima de 14–15% din 2016–2017, ceea ce sugerează că migrația familială rămâne o componentă importantă.

Din perspectiva *structurii pe sexe a copiilor emigranți*, aceasta este echilibrată, reflectând structura pe sexe a populației juvenile. Băieții și fetele migrează în proporții apropiate, orice diferențe minore fiind datorate, probabil, compoziției specifice a familiilor care pleacă. Statistica arată totuși un fenomen interesant: *o ușor mai mare participare a fetelor (ca pondere din totalul emigrantelor) față de băieți* (ca pondere din totalul emigranților bărbați), aspect deja menționat. Pe intervalul lung, aproximativ 48–49% dintre copiii emigranți sunt fete și 51–52% *băieți*, valori apropiate de raportul natural dintre sexe la naștere. De exemplu, în 2023 din cei 25 de mii copii emigranți, 12,0 mii au fost fete și 13,0 mii băieți, ceea ce corespunde unei distribuții de 48% fete, 52% băieți. În concluzie, *migrația copiilor reflectă fidel migrația familiilor*: când părinții decid să emigreze, își iau toți copiii (fete și băieți) cu ei, fără diferențe notabile.

Impactul emigrării copiilor este profund atât pentru comunitățile de origine (depopularea școlilor, separarea copiilor de bunici și de mediul lor cultural), cât și pentru cei plecați (integrarea într-un sistem educațional străin, posibila pierdere a limbii materne dacă rămân mult timp peste hotare etc.). Fenomenul alarmant necesită monitorizare atentă și politici de sprijin, atât pentru copiii rămași acasă (în grija rudelor), cât și pentru cei care revin/vor reveni după o perioadă în străinătate, pentru a le facilita reintegrarea școlară.

2.3. Profilul emigrării persoanelor în vârstă

Persoanele vârstnice (65+ ani) au, în mod inerent, cea mai mică pondere în totalul emigranților, însă dinamica prezenței lor în fluxurile migratorii oferă indicii despre procesul de reunificarea familiei sau migrația de asistență (bunici care își urmează copiii și nepoții plecați, de exemplu).

În intervalul 2014–2019, numărul emigranților vârstnici a fost relativ redus, dar în creștere constantă în valori absolute. În 2014 au emigrat 3428 de persoane cu vârsta de 65 de ani și peste (2,8% din totalul emigranților aceluși an). Până în 2019, numărul lor s-a dublat, ajungând la 6718 *persoane de 65+ ani, ce reprezintă 4,4% din totalul emigranților în 2019* (Tabelul 4). Această creștere relevă consolidarea diasporei moldovenești, care atrage *tot mai mulți părinți și bunici* la copiii stabiliți peste hotare, amplificând efectele reunificării familiei în țările de reședință. O reducere a tendinței date este observată în 2020 (2384 vârstnici emigrați, sau 3,3%) din cauza restricțiilor sanitare impuse de COVID, dar în 2021 se observă reluarea proceselor de emigrare (au plecat 4616 persoane vârstnice - 4,1% din totalul emigranților).

Conflictul armat din regiune în 2022 și incertitudinile geopolitice au intensificat emigrarea categoriei respective de persoane: au emigrat 15208 persoane de 65+ ani sau 6,3% din totalul celor emigrați, ce prezintă de 3 ori mai multe persoane decât în 2019 și de peste 3 ori față de 2021. În plus, migrarea repetată a fost favorizată pentru categoriile de persoane care anterior au lucrat în străinătate, au dobândit drepturi sociale, fapt ce a determinat decizia privind stabilirea cu traiul peste hotare împreună cu familia. Deși în 2023 numărul emigranților vârstnici a scăzut la 7399 persoane (5,7% din totalul emigranților în anul respectiv), dar este în creștere față de anul pre-pandemic, fapt ce sugerează că *migrația vârstnicilor se menține relativ ridicată datorită inerției reuniunilor familiale începute în anii precedenți.*

Structură pe sexe a emigranților vârstnici este inversă față de cea caracteristică categoriilor tinere: femeile sunt mai numeroase sau cel puțin proporțional egale cu bărbații de grupa de vârstă respectivă. În mod uzual, femeile au o speranță de viață mai ridicată, deci constituie majoritatea populației vârstnice; în plus, ele au adesea acordă ajutor familiei la îngrijirea copiilor (bunici care merg să aibă grijă de nepoți). Deși în deceniul analizat se observă o anumită fluctuație a ponderii femeilor vârstnice în totalul emigranților 65+ ani (2017- 53%, 2022- 40%, 2023- 44/45%), putem concluziona totuși că, în linii mari, emigrația vârstnicilor este un fenomen legat de femei aproape la fel de mult ca de bărbați, spre deosebire de emigrația tinerilor care este net masculinizată.

Tabelul 8. Structura emigranților în vârstă 65+ pe grupe de vârstă și sexe, %

		65-69 ani	70-74 ani	75-79 ani	80-84 ani	85 + ani	Total, %	Ponderea femeilor, %
2014	Total	43,9	25,1	19,4	6,9	4,8	100,0	
	Bărbați	46,6	24,7	17,3	6,4	4,9	100,0	
	Femei	42,0	25,3	20,8	7,1	4,8	100,0	59,2
2015	Total	48,7	20,4	18,1	6,8	6,0	100,0	
	Bărbați	50,3	20,9	16,1	5,9	6,7	100,0	
	Femei	47,4	20,1	19,6	7,4	5,6	100,0	57,7
2016	Total	53,1	19,8	17,1	6,5	3,6	100,0	
	Bărbați	56,7	20,5	14,3	5,9	2,6	100,0	
	Femei	50,4	19,2	19,2	6,9	4,3	100,0	56,9
2017	Total	54,6	21,2	14,1	6,3	3,6	100,0	
	Bărbați	56,4	21,8	13,0	5,4	3,4	100,0	
	Femei	53,2	20,8	15,1	7,1	3,8	100,0	55,5
2018	Total	53,1	22,4	14,2	7,4	2,9	100,0	
	Bărbați	55,0	21,3	14,4	6,5	2,8	100,0	
	Femei	51,7	23,2	14,1	8,0	3,1	100,0	57,9
2019	Total	51,3	26,1	12,2	7,1	3,2	100,0	
	Bărbați	53,3	26,5	11,7	5,6	3,0	100,0	
	Femei	50,0	25,8	12,6	8,1	3,4	100,0	60,0
2020	Total	50,7	28,0	9,9	6,9	4,4	100,0	
	Bărbați	53,9	27,4	8,5	5,4	4,8	100,0	

		65-69 ani	70-74 ani	75-79 ani	80-84 ani	85 + ani	Total, %	Pondere femeilor, %
	Femei	48,8	28,4	10,8	7,8	4,2	100,0	62,5
2021	Total	45,0	29,1	12,1	9,4	4,3	100,0	
	Bărbați	47,1	28,4	11,2	8,3	5,0	100,0	
	Femei	43,9	29,5	12,6	10,0	4,0	100,0	66,4
2022	Total	42,3	29,0	12,3	10,2	6,3	100,0	
	Bărbați	46,9	29,1	11,5	7,8	4,6	100,0	
	Femei	40,2	28,9	12,6	11,2	7,1	100,0	68,8
2023	Total	46,3	29,8	12,2	7,3	4,4	100,0	
	Bărbați	49,3	29,3	11,3	6,6	3,5	100,0	
	Femei	44,5	30,1	12,7	7,6	4,9	100,0	62,9

Sursa: calculat de autor în baza datelor BNS

Din perspectivă socială, plecarea vârstnicilor ridică atât probleme, cât și oportunități speciale. Pe de o parte, pierderea seniorilor poate duce la *depopularea emoțională* a comunităților (dispariția bunicilor care țineau unite familiile extinse și comunitățile locale). Pe de altă parte, mulți vârstnici emigrează pentru a beneficia de o îngrijire mai bună alături de copiii lor sau pentru a fi utili în creșterea nepoților. Acești *bunici migranți* pot juca un rol pozitiv în diaspora (transmit valori culturale nepoților, oferă stabilitate familială), dar pot întâmpina dificultăți de adaptare (limbă străină, asigurări de sănătate, dependență financiară de copii).

Anul 2022 – *punct de inflexiune al migrației moldovenești*. Așa cum s-a evidențiat de-a lungul secțiunilor anterioare, anul 2022 a reprezentat un *punct de cotitură* în dinamica migrației din Republica Moldova, sub aproape toate aspectele: volum total, structură pe vârstă, structură pe sexe și proveniență. Putem considera 2022 drept un *vârf migrator istoric*, generat de circumstanțe excepționale, ale cărui efecte au fost resimțite demografic și social.

Din punct de vedere cantitativ, 2022 a adus *cel mai mare număr de emigranți înregistrați într-un singur an* în ultimele decenii: 241,4 mii persoane, cu 88% mai multe decât în 2021 și aproape dublu față de 2014. Această creștere bruscă a însemnat că, doar într-un an, peste 9,5% din populația rămasă a țării a emigrat (raportat la populația rezidentă de 2,5 milioane). Fluxul ieșirilor din 2022 a fost atât de amplu încât a contribuit major la declinul demografic al țării – așa cum menționam, populația a scăzut cu circa 450 mii în 2014–2023, o bună parte doar în acel singur an 2022.

Structura emigranților din 2022 indică caracterul *neobișnuit de larg și divers* al valului migrator. Spre deosebire de anii “normali”, când emigranții erau preponderent adulți tineri, în 2022 migrația a cuprins toate categoriile de vârstă într-o proporție ridicată. *Copiii* au fost prezenți în număr fără precedent – peste 80 de mii, adică o treime din total. *Vârstnicii* au fost și ei de trei ori mai mulți decât media obișnuită (peste 15 mii, reprezentând 6,3%). *Femeile* au emigrat într-o măsură similară cu bărbații (pondere 50%/50%), ceea ce denotă caracterul familial al plecărilor. *Mediul urban* – de obicei sursă minoritară – a cunoscut un salt al plecărilor (93,5 mii persoane, comparativ cu 42 mii în 2021), reducând temporar disproporția față de rural. Cu alte cuvinte, *valul migrator din 2022 a*

angrenat segmente mult mai largi ale societății decât de obicei, trecând dincolo de tiparul “tânărului de la sat care pleacă la lucru”: au plecat și familii din mediul urban, și copii de toate vârstele, și bunici.

Cauza principală identificată pentru această situație a fost *contextul geopolitic și economic tensionat* generat de invazia rusă în Ucraina. Moldova, fiind vecină cu Ucraina, a resimțit acut șocul de securitate, temerile populației amplificând dorința de a se pune la adăpost în țări mai sigure. De asemenea, războiul a avut impact economic (creșterea prețurilor la energie, incertitudini financiare) care a diminuat atractivitatea rămânerii în țară. În plus, odată cu declanșarea crizei refugiaților ucraineni, țările UE au manifestat deschidere și suport sporit pentru primirea de cetățeni din estul Europei, facilitând indirect și migrația moldovenilor (prin rute de transport, programe de asistență, etc.). Toți acești factori, suprapuși peste dorința oricum existentă de emigrare și peste ridicarea restricțiilor pandemice, au creat o furtună perfectă în 2022, ducând la exodul masiv constatat.

Este important de subliniat că 2022 a fost un *punct de inflexiune*, nu doar un vârf izolat, deoarece a schimbat temporar structura tipică a migrației. După cum se observă, în 2023 cifrele au revenit spre trendurile anterioare, însă unele efecte persistă: de exemplu, prezența diasporei moldave în statele UE a crescut brusc ca mărime și s-a diversificat (cu mai mulți copii și vârstnici prezenți). Acest lucru poate avea consecințe de durată, cum ar fi necesitatea de a susținerea școlarizării copiilor moldoveni peste hotare, protecția drepturilor emigranților vârstnici, adaptarea politicilor noi de reintegrare pentru posibilele categorii noi de reveniți (dacă familiile respective se întorc în viitor).

În concluzie, anul 2022 a demonstrat că migrația moldovenească este foarte sensibilă la șocuri externe și că, în condiții extreme, poate lua forme de amploare generalizată. De remarcat, că în mai multe state europene, durata șederii, integrarea familială și statutul juridic stabil pot facilita accesul ulterior la rezidență de lungă durată sau naturalizare, în funcție de legislația națională. Astfel, în anul 2027 pentru o considerabilă parte a persoanelor emigrate din RM în 2022, vor interveni schimbări pozitive în statutului juridic în țara de rezidență, fapt ce va diminua intenția acestora de a reveni în Republica Moldova. În raport cu această categorie de persoane, este important menținerea dialogului cultural prin spectrul măsurilor utilizate în prezent de Biroului pentru Relații cu Diaspora, dar și recalibrarea politicilor promovate cu accent pe dimensiunile economice și inovative.

3. Profilul diasporei moldovenești în statele de destinație

Analiza a fost efectuată în baza datelor statistice și administrative agregate ale statelor de destinație, disponibile spațiului public (EUROSTAT, statisticile naționale), și datele/estimările oficiale privind cetățenii RM peste hotare, prezentate de autoritățile moldave (MAEIE, MMPS/CNAS, MEC, ODA). Datele au fost analizate și interpretate comparativ și longitudinal, cu focalizare pe indicatori de stabilizare rezidențială (permise de ședere de lungă durată) și pe indicatori de integrare juridică (dobândirea cetățeniei statului de destinație).

Pentru asigurarea unei mai bune corelări a datelor provenite din diferite surse ***drept indicator a fost utilizată doar cetățenia Republicii Moldova, folosind indicele internațional "MD".***

Analiza reconfirmă că migrația internațională a cetățenilor Republicii Moldova dintr-un fenomen preponderent economic, individual și temporar, s-a transformat în unul *structural, familial și de durată*. Această transformare se reflectă atât în *profilul sociodemografic* al migranților MD în statele de destinație, cât și în *statutul lor juridic* (ședere de lungă durată, naturalizare) în *modelele de integrare*. Analiza s-a axat pe aceste evoluții, inclusiv aspectele ce țin de *integrarea familiilor, reîntregirea familială, situația copiilor și persoanelor vârstnice*, factori determinanți în cazul primirii deciziei privind revenirea în Republica Moldova sau naturalizarea definitivă în statul de destinație, cu posibila implicare în activitățile diasporei.

Constrângerile în cadrul analizei. Lipsa la nivel național a unui instrument/mecanism de colectare și prezentarea datelor agregate după criterii predeterminate privind migrații MD cu ședere regulată în statele de rezidență (vârste, sex, perioada aflării în țara de reședință, statut ocupațional/implicarea în activități economice în țara de reședință); despre cetățenia multiplă, lipsa informației despre formalizarea organizațională a diasporei din noii migranți MD.

3.1. Constatări generale privind caracteristicile migranților moldoveni cu ședere regulată peste hotare

Profilul sociodemografic al migranților moldoveni în statele de destinație. Structura actuală a diasporei moldovenești indică un profil maturizat și feminizat, caracteristic migrației de durată:

- *Structura pe sexe:* în principalele state de destinație europene se menține o pondere ridicată a femeilor, ceea ce reflectă atât specificul sectoarelor de ocupare (îngrijire, servicii), cât și tranziția de la migrația individuală la migrația familială;
- *Structura pe vârste:* crește ponderea grupurilor de vârstă medie (35–54 ani) și a persoanelor de 60/65+, concomitent cu o prezență semnificativă a copiilor și adolescenților. Această distribuție confirmă caracterul intergenerațional al migrației și stabilizarea pe termen lung în statele de destinație;
- *Distribuția teritorială:* migrații MD în statele de destinație se concentrează în regiuni cu piețe ale muncii diversificate și servicii sociale dezvoltate, ceea ce favorizează atât ocuparea, cât și integrarea familială (acces la educație, sănătate, locuințe).

Stabilizarea rezidențială și integrarea juridică:

- Un indicator-cheie al integrării migranților MD îl constituie *tranziția de la ședere temporară la ședere de lungă durată și, ulterior, la naturalizare*. În statele UE cu tradiție de imigrare a cetățenilor din Republica Moldova se observă o creștere constantă a ponderii persoanelor cu ședere *continuă*, chiar și în contextul unei scăderi moderate a numărului total de cetățeni MD. Această tendință semnalează consolidarea deciziilor privind viața ulterioară în țara de destinație. Exemplu elocvent prezintă cazul Italiei (în Anexa 3 "Cazul Italiei");
- *Dobândirea cetățeniei*, naturalizarea, în special pe baza *rezidenței de durată*, devine un canal dominant. Aceasta reflectă nu doar îndeplinirea criteriilor de ședere legală și de durată în țara de rezidență, dar și un nivel avansat de *integrare socioeconomică și civică în țara respectivă*. Integrarea juridică facilitează accesul egal al migranților MD cu cetățenii țării de rezidență

la drepturi sociale, stabilitatea familială și reducerea vulnerabilităților asociate statutului temporar.

Reîntregirea familială - element esențial ce confirmă stabilizarea migrației moldovenești și integrarea durabilă în țara de destinație:

- *Copiii*: se observă creșterea constantă a ponderii minorilor în structura migranților MD, iar facilitarea accesului acestora în sistemele educaționale ale statelor de destinație, sprijinul lingvistic și recunoașterea parcursului școlar anterior ș.a., reprezintă factori determinanți pentru integrarea pe termen lung a copiilor și adolescenților și perspectiva naturalizării definitive în statele de destinație;
- *Persoanele vârstnice (pensionari)*: reîntregirea familiei include tot mai frecvent părinții vârstnici ai migranților. Ca regulă, la reîntregirea familiei în acest caz se ține cont și de accesul la asistență medicală, servicii sociale și, în anumite cazuri, de *transferul drepturilor de pensie* sau de recunoașterea perioadelor de contribuție în țara de destinație. Datele statistice confirmă creșterea ponderii persoanelor de vârstă 65+ ani în totalul emigranților MD. Analiza datelor privind efectuarea transferurilor/primirea transferurilor în favoarea persoanelor pentru prestațiile sociale stabilite în baza Acordurilor bilaterale în domeniul securității sociale⁴, indică creșterea numărului transferurilor efectuate de Casa Națională de Asigurări Sociale peste hotare pentru 23 de state semnate, pe când transferuri din partea statelor semnate în Republica Moldova se efectuează doar din partea a 4 state. Numărul transferurilor peste hotare efectuate în perioada 2022-2024 este în continuă creștere, păstrându-se diferențe constante dintre numărul transferurilor efectuate și cele primite. Drept exemplu, în anul 2024 au fost efectuate 2105 transferuri peste hotarele țării și primite în Republica Moldova doar 71 transferuri. Acest coraport de transferuri este constant la un nivel foarte scăzut, transferurile primite în Republica Moldova reprezintă doar 2-3% față de cele transferate de Republica Moldova peste hotare. Asimetria menționată prezintă un semnal comportamental important: transferurile efectuate reflectă situația *pensionarilor care își valorifică drepturile sociale dobândite în Republica Moldova* sau în statul partener *menținându-și reședința peste hotare*. Și doar transferurile sociale primite pot fi interpretate ca o posibilă intenție de revenire sau stabilire rezidențială în Republica Moldova.
- *Integrarea socioeconomică*. Integrarea familiilor moldovenești în statele de destinație are efecte cumulative pozitive pentru acestea prin stabilitatea lor rezidențială, investiții în capitalul uman al copiilor și contribuții sociale pe termen lung. Totodată pentru Republica Moldova aceste tendințe implică recunoașterea caracterului de durată al emigrației (sau emigrării definitive) și necesitatea intensificării/consolidării cooperării bilaterale privind drepturile sociale și educaționale, precum și dezvoltarea unor mecanisme de menținere a legăturilor cu familiile migranților și cu copiii acestora, inclusiv în perspectiva mobilității circulare sau a revenirii.

⁴ CNAS: <https://cnas.gov.md/index.php/ro/relatii-internationale>

Profilul actual al migranților MD în statele de destinație indică *o migrație stabilizată, familială și inter-generațională*, în care integrarea juridică și reîntregirea familiei joacă un rol central. Copiii și persoanele vârstnice devin actori-cheie ai acestui proces. Politicile de integrare economică, orientate spre incluziunea socială, educațională și demografică pe termen lung oferite de statele de destinație predetermină caracterul definitiv/ireversibil al emigrării cetățenilor din Republica Moldova.

Revenirea la mobilitatea migrațională, migrație circulară, revenirea migranților moldoveni în țară poate avea loc *sub influența unor factori externi majori în statele de rezidență* (ex.: acțiunile militare din țara vecină au sporit numărul cererilor de redobândire a cetățeniei Republicii Moldova a persoanelor situate în Federația Rusă și Ucraina. Aplicarea noului Pact al UE privind migrația și azilul, începând cu 12 iunie 2026, poate influența regimurile de gestionare a migrației, procedurile de azil, returnare și solidaritate între statele membre. Acesta prevede înăsprirea condițiilor de acordare a drepturilor de ședere și aplicarea măsurilor de revenire pentru migranți ne-integrați sau celor care nu au respectat criteriile de documentare ș.a.). Revenirea voluntară ar fi mai predictibilă *în cazul creșterii nivelului de trai și schimbări pozitive a situației socioeconomice din Republica Moldova*.

În toate cazurile, menținerea tendinței de emigrare și creșterea numărului migranților MD în statele europene și altele, necesită abordări proactive din partea autorităților moldave în scopului menținerii dialogului cultural cu diaspora, dar și valorificarea potențialului acesteia în promovarea unor proiecte bilaterale economice în interes comun pentru Republica Moldova, diaspora și țara de reședință a migranților moldoveni.

3.2. Profilul diasporei din Republica Moldova, repartizare pe statele UE

La elaborarea secțiunii respective au fost utilizate atât sursele de date internaționale, cât și cele prezentate de autoritățile naționale - Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova.

Datele EUROSTAT (Tabelul 9) la situația de 01.01.2024 indică stocuri importante de migranți din Moldova în țările tradiționale pentru migranții moldoveni: Belgia, Cehia, Germania, Italia, Spania; România, Turcia.

Tabelul 9. Migranții din Republica Moldova cu ședere regulată în statele UE, pe sexe și grupe de vârste, 2024

Statele UE	Total	Repartizarea pe sexe		Repartizarea pe grupe mari de vârste		
		Femei	Bărbați	0-15	16-64	65+ani
Belgia	4067	1577	2490	1493	2511	63
Bulgaria	1672	802	870	79	1501	92
Cehia	7009	4138	2871	1018	5788	203
Germania	36934	22534	14400	11933	23256	1745
Estonia	783	550	233	50	710	23
Irlanda	4056	1986	2070	414	3465	177
Spania	16315	7516	8799	2715	12577	1023
Italia	102667	68129	34538	14590	80576	7501

Letonia	159	71	88	20	122	47
Lituania	777	692	86	15	757	5
Ungaria	432	300	132	12	410	10
Austria	1698	616	1082	306	1328	64
Portugalia	4610	2295	2315	513	3661	436
România	10732	3190	7542	535	9884	313
Turcia	5842	1172	4670	533	5031	278

Sursa: Calculat de autor în baza datelor EUROSTAT, în baza indicatorului cetățeniei Republicii Moldova, pe statele de rezidență, pe sexe și grupe de vârste, la 01.01.2024

La rândul său, datele prezentate de MAEIE al Republicii Moldova⁵ (Tabelul 10), indică mai multe tendințe de creștere a stocului de migranți/diaspora Republicii Moldova cu ședere regulată în statele de reședință pentru anii 2022-2024 în Germania, Regatul Unit al Marii Britanii, Spaniei, menținerea stabilității pentru Israel și Canada, anumite volatilități pentru Federația Rusă, Franța. Numărul considerabil al migranților moldoveni care dețin ”permise de ședere” în 2024 în Italia (102667 persoane), Germania (105613 persoane), Spania (24923 persoane), România (14017 persoane), denotă nivelul înalt de integrare economică și socială ale migranților, stabilizarea acestora în statul respectiv, fapt ce urmează a fi luat în calcul la elaborarea măsurilor de formalizarea diasporei din fluxurile noilor migranți.

Tabelul 10. Date privind migranții din Republica Moldova, pe statele de rezidență, 2022-2024, persoane

Statul de reședință	2022	2023	2024
Federația Rusă	240000	109796	125000
Germania	45343	60270	105613
Italia	114914	114914	102667
Franța	100000	160000	90000
SUA	60097	60100	90000
Marea Britanie	19000	55383	55385
Ucraina	25657	25657	26657
Spania	21972	24134	24923
Canada	-	20060	-
Israel	14693	14360	14693

Sursa: datele prezentate de misiunile diplomatice MAEIE

Sursele de date administrative naționale ale statelor de rezidență, ca regulă, oferă mai multe date privind străinii cu ședere regulată în țară cu dezagregare pe cetățenii, sexe, vârste, mediul/regiunea de reședință, statutul juridic al persoanei, etc. – suficiente pentru crearea profilului migranților/diasporei din Republica Moldova pe țara respectivă și elaborarea propunerilor privind activitățile comune cu diaspora. Indicatorii propuși pot fi examinați în dinamica anuală, fapt

⁵ Datele au fost colectate de MAEIE din diferite surse statistice și administrative ale statutul de acreditare a misiunilor, acestea nu corelează întotdeauna cu datele EUROSTAT

important, ținând cont de dinamica și flexibilitatea fluxurilor de migrațiune, precum și intervențiile frecvențe în legislația națională a statelor de reședință.

Ca regulă, statisticile naționale ale statelor de rezidență, includ și o parte de date obținute din diferite surse administrative. Astfel, ambele surse de pot fi utilizate pentru o analiză mai complexă a datelor. Aceasta permite o cunoaștere mai bună despre migrații Republicii Moldova pe țările de rezidență, dinamica imigrării, date generale, dar și indicatorii dezagregați: vârsta, perioada aflării în țara, nivelul de integrare/statutul juridic etc.

Datele pot fi luate în calcul la elaborarea măsurilor ținute pe anumite categorii de migrații pentru stimularea revenirii acestora în țară sau implicarea reprezentanților diasporei în proiecte bilaterale cu caracter cultural și economic de interes pentru Republica Moldova. Cele mai relevante sunt datele oferite de sistemele statistice ale Italiei, Portugaliei, Norvegiei și altele.

3.3. Profilul diasporei din Moldova în Italia

Datele ISTAT (Institutul Național de Statistică al Italiei) la situația 01.01.2024⁶, prezintă profilul migraților moldoveni în Italia pe sexe, vârste, motivul prezenței, distribuția pe regiuni, date privind numărul și motivul naturalizării etc. pentru anii 2015-2024 (în Anexa 3 “Cazul Italiei”).

- Pentru perioada anilor 2015-2024 se atestă o reducere a numărului total al rezidenților MD de la 146654 - la 96286 persoane⁷;
- *Distribuția pe sexe* în toată perioada rămâne constantă; femei: 67,2% și bărbați: 32,8;
- *Distribuția pe grupe de vârstă*: ponderea vârstnicilor (60+ ani) constituie 16,1%, iar a copiilor (0-17 ani) - 15,9%. Ponderea sumară de 33% a bătrânilor și tinerilor din totalul persoanelor cu ședere regulată în Italia indică gradul avansat de integrare socioeconomică și culturală a familiilor, stabilitatea și planurile de viață în țara respectivă, care urmează a fi luate în calcul la elaborarea politicilor orientate Diasporei moldave din țara respectivă.

Potrivit datelor administrative ale autorităților italiene, migrații MD intră în primele 10 țări de top reprezentanții cărora dobândesc cetățenia Italiei. Din totalul persoanelor naturalizate - 92 000⁸ sunt din MD. În perioada anilor 2020-2023 rezidenții MD au obținut cetățenia Italiei în funcție de motiv:

- perioada de rezidență (ședere îndelungată) - între 71,5 - 64,6%;
- căsătorie - între 8-14%;
- drepturi transmise (copii) - între 19-25%.

Creșterea ponderii motivului “rezidență” susține ipoteza *unei integrări juridice pe termen lung* (naturalizare după rezidență îndelungată), complementară creșterii ponderii permiselor de lungă ședere, finisarea procesului de emigrare, stabilirea definitivă în statul de destinație. *De relevat în acest context și disparitățile pe sexe la obținerea cetățeniei italiene pe motivul căsătoriei.* Numărul emigrantelor MD

⁶ ISTAT, <https://demo.istat.it/tavole/?t=noncomunitari> și <https://www.istat.it/tag/stranieri>

⁷ Reducerea poate fi condiționată prin reorientarea fluxului migrațional de la Italia spre alte state din Europa, precum și schimbarea statutului juridic prin dobândirea cetățeniei țării de reședință.

⁸ Date administrative preliminare prezentate pentru anul 2024 de MAEIE al Republicii Moldova

care au obținut cetățenia pe motiv de căsătorie cu un cetățean al Italiei este de 4 ori mai mare (16%) în raport cu cel al bărbaților (4%) care au dobândit cetățenia prin căsătorie cu o cetățeană italiană.

Statisticile prezentate de ISTAT, de asemenea, permit analiza datelor în funcție de sex, grup de vârstă, motivul șederii, naturalizare etc. cu distribuția pe regiuni. Astfel, majoritatea cetățenilor RM cu ședere regulată în Italia (82-83%) sunt concentrați în 5 regiuni: *Veneto* 25,6%, *Emilia-Romagna* 22,0%, *Lombardia* 16,7%, *Lazio* 12,0%, *Piemonte* 6,3%

La elaborarea politicilor orientare pentru diaspora moldavă din Italia, urmează a se ține cont nu doar de profilul diasporei, dar și de specificul economic și cultural al regiunii, de posibilitatea diversificării și extinderii activităților ce țin de dialogul cultural cu diaspora prin măsuri/activități economice comune, promovarea antreprenoriatului moldav peste hotare.

3.4. Profilul diasporei din Moldova în Spania

Sursele statistice din Spania, la situația de 01.01.2023⁹, la rând cu alte instituții statistice din statele UE, sunt mai rezervate în prezentarea datelor publice privind migranții MD, ponderea acestora în totalul străinilor din țară fiind relativ mică, anumiți indicatori pot fi trecuți la categoria ”Altele”. Suplimentar, apar erori la evaluare prin faptul existenței unei cohorte esențiale a persoanelor din Republica Moldova care dispun de mai multe cetățenii (cetățenia română, bulgară, turcă, altele), în baza căreia a fost acordat dreptul de ședere în țara respectivă.

Datele statisticii spaniole cu referire la migranții MD indică:

- numărul migranților MD rezidenți în Spania: între 17 și 18 mii persoane;
- distribuția pe sexe: femei: 55–58%; bărbați: 42–45%;
- structura pe vârste (estimativ, distribuție tipică pentru diaspora moldovenească din Spania): 0–14 ani: 15–18%; 15–29 ani: 12–15%; 30–44 ani: 30–35%; 45–64 ani: 25–30%; 65+ ani: sub 5%.

Pe parcursul anilor 2021-2023 se observă creșterea moderată a numărului migranților MD, *consolidarea ponderii grupelor de vârstă 30–49 ani și creșterea numărului minorilor*, fapt ce confirmă intensificarea proceselor de reîntregire familială în țara respectivă.

3.5. Profilul migranților din Moldova în Norvegia

Prezența migranților moldoveni în țările nordice¹⁰ este relativ mică:

- *numărul total al migranților MD* în Norvegia: între 3–4 mii persoane;
- *distribuția pe sexe*: femei: 60–63%; bărbați: 37–40%;
- *Structura pe vârste*: 0–14 ani: 18–22%; 15–29 ani: 10–12%; 30–44 ani: 35–40%; 45–64 ani: 20–25%; 65+ ani – foarte redusă.

⁹ Instituto Nacional de Estadística (INE España) Baza de date: Padrón continuo – Población extranjera por nacionalidad, sexo y edad, <https://www.ine.es>

¹⁰ Statistics Norway (SSB), situația la 01.01.2023, Immigrants and Norwegian-born to immigrant parents, by citizenship, sex and age, <https://www.ssb.no>

Tendința anilor 2022–2023 indică o creștere ușoară a numărului total al migranților moldoveni în Norvegia, creșterea ponderii copiilor (indiciu de stabilizare rezidențială). Profilul migrator este predominant feminin: ocupate în servicii sociale, sănătate, îngrijire.

4. Modele de politici realizate de statele europene pentru facilitarea revenirii emigranților în țara de origine

Globalizarea și progresul tehnic, conjugate cu schimbările geo-politice din ultimele decenii, au catalizat fluxurile de migrație cu impact direct asupra economiilor naționale, proceselor demografice și sociale ale statelor de origine. Statele cu exod resimțit de populație au centrat atenția în elaborarea și implementarea măsurilor ce țin de facilitarea revenirii populației emigrate fie, în cazul unei diaspore naturalizate în țările de rezidență, promovarea politicilor de antrenare a reprezentanților diasporei în politici bilaterale în domeniul economic și/sau științific.

Țările UE cu emigrare ridicată au început să dezvolte politici explicite de readucere a cetățenilor emigrați. În perioada 2004–2023¹¹, 17 state europene au introdus 81 de politici de stimulare a revenirii emigranților, asociate cu deficitul de forță de muncă, îmbătrânirea populației, pierderea capitalului uman și obiectivele de dezvoltare economică.

Statele din Asia (ex. China și India) și din America Latină (ex. Argentina și Mexic)¹² au propus stimularea revenirii specialiștilor înalt calificați prin programe orientate spre cercetare, tehnologii, universități, antreprenoriat și inovare. Crearea pozițiilor profesionale, acordarea granturilor, modernizarea/dezvoltarea infrastructurii de cercetare și a mecanismelor de conectare cu industriile strategice prin efect cumulative au contribuit la crearea condițiilor de revenire.

La examinare s-a ținut cont de modelele politicilor promovate de state europene cu experiența emigrării masive a populației (Irlanda, Turcia, Italia, Spania, Portugalia, Polonia, Lituania) în scopul stimulării revenirii persoanelor emigrate și/sau determinării modalităților de cooperare economică bilaterală cu agenții economici din statele în care există asociații importante de diaspora.

4.1. Modele de politici în raport cu diaspora promovate de Irlanda

În plan istoric Irlanda a cunoscut mai multe etape de emigrare masivă a cetățenilor, care au condus la depopularea și pauperizarea țării. În scopul stimulării revenirii migranților dar și asigurarea potențialului diasporei, în special cea cu rezidență în SUA, pentru dezvoltarea economică a Irlandei au fost modelate:

- (a) *politici de "retur"* bazate pe servicii publice și informare (reintegrare administrative și
- (b) *politici de cooperare economică* a Irlandei cu diaspora irlandeză din SUA.

¹¹ Bruzelius, C., & Reiss, L. (2025). Please come back! How and why European governments try to reattract emigrated citizens. *Comparative Migration Studies*, 13, Article 16. <https://doi.org/10.1186/s40878-025-00421-7>

¹² Jonkers Koen "A Comparative Study of Return Migration Policies Targeting the Highly Skilled in Four Major Sending Countries: <https://cadmus.eui.eu/entities/publication/b1a568c9-7aca-5b1c-a977-f404e8ed7b70..>

4.1.1. Politici ” de retur”

- Politicile „de retur” au fost bazate pe servicii publice și informare (reintegrare administrativă), au propus un model pragmatic de reintegrare prin informare guvernamentală standardizată, cu accent pe: drepturi sociale, condiții de rezidență, acces la servicii, ocupare și antreprenoriat. Portalul „Returning to Ireland” (Citizens Information¹³) oferă ghiduri dedicate, inclusiv pentru revenirea persoanelor din SUA. Informarea asigură reducerea costurilor administrative ale revenirii (claritate, predictibilitate). De relevat însă, că numărul real al persoanelor revenite în Irlanda a fost influențat și condiționat de cerințele pieței muncii locale și de costul vieții (factori externi cu impact asupra instrumentului);
- *Revenirea prin antreprenoriat „Back for Business”* sprijină cetățenii irlandezi reveniți (sau care planifică revenirea) să inițieze/dezvolte afaceri prin mentorat și suport de dezvoltare (program gratuit). Logica programului stimulează transformarea „revenirii” în activitate productivă, iar Guvernul Irlandei contribuie la menținerea activităților în funcție de utilitate și cerere. Există anumite limitări la realizarea programelor, ca ex., acoperirea limitată (cohorte mici). Politicile sunt axate mai mult la calitatea revenirii și impact economic, nu și la schimbarea trendului demografic. Pe parcursul a 6 luni, irlandezii întorși sau pe cale de a se întoarce primesc *mentorat gratuit*, sesiuni interactive și sprijin de la antreprenori voluntari. Programul vizează persoane care au locuit în străinătate cel puțin un an și s-au întors în ultimii trei ani sau intenționează să revină. Participanții trebuie să dețină sau să conducă o afacere și să planifice angajarea de personal. Programul nu oferă granturi financiare, *ci suport pentru dezvoltarea rețelelor și acces la resurse*¹⁴.
- *Revenirea prin ocupare: evenimente și intermediere (EURES „Fáilte Back”)*. Departamentul irlandez de protecție socială organizează evenimente online tip „job day” pentru irlandezii din străinătate care explorează revenirea, cu acces direct la angajatori și consiliere. Instrument este util pentru potrivirea cererii și ofertei pe piața muncii; eficacitatea crește dacă țintește sectoare deficitare și include suport de relocare. *În Republica Moldova funcționează mecanisme similare promovate de ANOFM cum ar fi târgul locurilor de muncă, inclusiv în străinătate*;
- *Atragerea talentului (inclusiv a diasporei) prin stimulente fiscale de mobilitate (Special Assignee Relief Programme (SARP))*, care stabilește un regim de reducere a impozitării pentru anumite persoane care se relochează în Irlanda pentru muncă (instrument folosit mai ales de companii multinaționale, poate include irlandezi reveniți din SUA dacă îndeplinesc condițiile). În practică instrumentul respectiv funcționează ca instrument de competitivitate pentru atragerea/relocarea de competențe înalte; impactul este mai vizibil în sectoare cu mobilitate internațională ridicată;

¹³ <https://www.citizensinformation.ie/en/returning-to-ireland/overview-of-returning-to-ireland/>

¹⁴ **Nota.** Există anumite similitudini cu modelul promovat în Republica Moldova prin ODIMM prin programele PARE+ ș.a.m.d. Însă eficiența acestor programe în RM este discutabilă, deoarece în perioada anilor 2019-2024 au revenit în afaceri doar 329 persoane (136 companii nou create, 187-companii în dezvoltare) în pofida stimulentele economice (granturi) acordate de Guvernul RM în sumă de 75,86 mln lei.

- *Atragerea tinerilor care au fost absenți mult timp în țară* în baza strategiei pe termen lung de conectare a diasporei, prin care se asigură: susținerea rețelelor profesionale globale; facilitarea revenirii pentru specialiști în sectoare strategice; dezvoltă programe pentru tinerii cu dublă identitate culturală. Stimulează integrarea în sectoare strategice (IT, inovație etc.).

4.1.2. Politici ce țin de cooperarea economică a Irlandei cu diaspora irlandeză din SUA:

- *„Strategia pentru SUA și Canada” (2019–2025): diaspora ca partener economic și de influență.* Guvernul Irlandei a formalizat cooperarea cu SUA și Canada inclusiv prin obiectivul de aprofundare și extindere a parteneriatul cu diaspora și de a crește impactul colaborării (politic, economic, cultural). Strategia este de utilitate strategică ridicată, asigură cadrul coerent, fiind corelată cu misiuni economice și programe sectoriale;
- *„Global Ireland” și Strategia Diasporei 2020–2025: guvernantă, rețele și finanțare.* Strategia¹⁵ stabilește angajamentul guvernului de a sprijini și implica diaspora, inclusiv prin programe și finanțări dedicate. Unul din instrumente este Emigrant Support Programme (ESP), cu finanțări pentru proiecte ale comunităților irlandeze peste hotare¹⁶ prin alocări din partea Guvernului pentru proiecte ale diasporei. Rapoartele guvernamentale relevă eficiența politicilor pentru coeziune comunitară, servicii și infrastructură socială a diasporei, efectul economic fiind mai redus și mai indirect (*rețele, reputație, conectare*);
- *Diplomație economică și „misiuni” SUA* (Enterprise Ireland + IDA Ireland).¹⁷ Irlanda folosește frecvent misiuni comerciale și de investiții în SUA (ex. New York, Boston), conduse de ministrul responsabil, împreună cu Enterprise Ireland și IDA Ireland, pentru promovarea companiilor irlandeze și atragerea investițiilor. SUA rămâne piață majoră pentru comerț și investiții ale Irlandei, activitățile contribuie la intensificarea legăturilor economice și prezență semnificativă a companiilor irlandeze în SUA (export, investiții).

Eficiența politicilor promovate de Guvernul Irlandei se datorează coerenței și predictibilității strategice ale politicilor din ultimele două decenii, asigurarea infrastructurii și susținerii constante pentru diasporă, menținerea capacității de mobilizare comunitară precum și utilizarea instrumentelor directe de cooperare economică (misiunile directe peste hotare).

4.2. Modele de politici în raport cu diaspora promovate de Turcia

Numărul diasporei turcești în Republica Federativă Germană a ajuns cifre impunătoare de circa 9 milioane de persoane. Guvernul Turciei a introdus un șir de stimulente pentru revenirea în țară a cetățenilor de origine turcă.

¹⁵ Strategia „Global Ireland: Ireland’s Diaspora Strategy 2020–2025, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://assets.ireland.ie/documents/Diaspora_Strategy_2020-2025.pdf https://assets.ireland.ie/documents/Diaspora_Strategy_2020-2025.pdf

¹⁶ Emigrant Support Programme (ESP), <https://www.ireland.ie/en/irish-diaspora/emigrant-support-programme/>

¹⁷ Enterprise Ireland + IDA Ireland: <https://www.idaireland.com/>

4.2.1. Politici de "retur"

- „*Revenire prin securitate socială*”, prin care se valorifică perioadele lucrate în străinătate pentru dobândirea dreptului la pensie în Turcia. Astfel, statul turc permite cetățenilor să ia în calcul / „răscumpere” perioadele de activitate din străinătate pentru a obține drepturi de pensie în Turcia (instrument foarte relevant pentru revenirea la vârsta de pensionare)¹⁸. Măsura respectivă a redus riscul economic al revenirii (siguranță de venit), facilitează reîntoarcerea „de durată” (*retirement return*). De remarcă, că în anii 1980 au existat programe de „*asisted return*” prin care Germania a susținut, inclusiv prin stimulente financiare, revenirea persoanelor din diaspora turcă din Germania în țara de origine. Instrumentele Turciei au funcționat complementar, în special pentru stabilizarea revenirii prin drepturi sociale;
- „*Revenire fără pierderea legăturii juridice*”, instituirea Mavi Kart (Blue Card/Blue Card) pentru foști cetățeni turci care au *refuzat cu permisiune de cetățenia turcă*. Mecanismul acordă persoanelor care au fost cetățeni turci prin naștere și au renunțat la cetățenie cu permisiune (situație caracteristică pentru diaspora turcă în Germania) un Mavi Kart, care le oferă/menține un pachet extins de drepturi în Turcia (inclusiv drepturi economice și de muncă), reducând costul revenirii și investițiilor (Legea cetățeniei turce nr. 5901/2009¹⁹). Mecanismul stimulează revenirea „funcțională” (reședință, muncă, antreprenoriat) chiar și pentru cei care au dobândit cetățenie germană, precum și *încurajează investițiile și achizițiile economice prin reducerea barierelor juridice și administrative*. De relevat, că legislația moldavă acceptă cetățenia multiplă, fapt ce urmează a fi luat în calcul la elaborarea politicilor ce țin de diasporă;
- „*Revenire prin instituționalizare și servicii/legături*”. Instituirea Presidency for Turks Abroad and Related Communities (YTB) - autoritate centrală pentru turcii din străinătate. Măsura respectivă a permis trecerea de la intervenții fragmentate la o arhitectură instituțională dedicată diasporei, care dezvoltă programe, rețele profesionale și *legături cu ecosistemul economic din Turcia*. Instituția contribuie la creșterea capacității statului de a (i) ținti segmente ale diasporei, (ii) construi programe repetabile și (iii) operaționaliza obiective economice (antreprenoriat, investiții, transfer de competențe) ș.a.;
- „*Revenire/implicare economică prin rețele de afaceri*” Utilizarea organizațiilor de tip „business diplomacy” (ex. World Turkish Business Council (DEİK–DTİK), Consiliul de Afaceri Turcia–Germania) prin care se asigură conectarea antreprenorilor din diaspora cu investiții, crearea rețelelor și soluțiilor comune în afaceri, comerț bilateral și proiecte în Turcia. Polițiile stimulează proiecte economice transnaționale și facilitează revenirea antreprenorială (prin parteneriate, piețe, capital);

¹⁸ Legea nr. 3201 din 1985 privind evaluarea perioadelor petrecute în străinătate pentru securitatea socială, Publicată în Monitorul Oficial al Turciei: 22 mai 1985, nr. 18761.

¹⁹ Turkish Citizenship Law 5109/2009: <https://www.refworld.org/legal/legislation/natlegbod/2009/68564>

- Revenirea tinerilor absenți de mult timp în țară prin YTB dispune de ”*Programe pentru diaspora educată*” care: oferă burse de reintegrare, sprijină tinerii absolvenți pentru angajare în sectorul public și universitar, susține antreprenoriatul inovativ ș.a.

4.2.2. *Politici ce țin de cooperarea economică a Turciei cu diaspora turcă din Germania se asigură prin:*

- Elaborarea măsurilor propuse de Guvernul Turciei în urma unei *Cartografieri de identificare a antreprenorilor turci pe sectoare* și elaborarea unei foi de parcurs. Măsurile au contribuit la transformarea diasporei din „public general” în „actor economic segmentat” (*sectoare economice, lanțuri valorice, potențial investițional*);
- Dezvoltarea „*Platformelor profesionale pentru transfer de cunoștințe, investiții și proiecte comune*” (YTB). Prin aceasta se promovează platforme gen ”*TurkTechDiaspora*” care asigură conectarea profesioniștilor tehnici din lume cu ecosistemul tehnologic/antreprenorial din Turcia și susținerea proiectelor comune (tehnologie, antreprenoriat, investiții);
- Dezvoltarea „*Rețelelor instituționale de business și lobby economic.*” Acestea funcționează ca rețea globală a oamenilor de afaceri din diaspora turcă, cu misiune de conectare, reprezentare și consolidare a relațiilor economice.

4.3. *Modele de politici în raport cu diaspora promovate de Italia*

Emigrarea masivă în diferite perioade istorice a cetățenilor a impus autoritățile Italiei la o abordare de politici centrate pe diasporă, în mare parte pe: (a) stimularea migrației de revenire, în *special a celor tineri și înalt calificați* (return /“brain gain”) și (b) implicarea diasporei în dezvoltarea economică.

4.3.1. *Politicile de ”retur” din Italia* propun măsuri materiale (fiscale) și nemateriale (oportunități de carieră, universități/activități de cercetare, servicii administrative eficiente etc.):

- *Regim fiscal pentru specialiștii care revin* („*lavoratori impatriati*”/„*rientro dei cervelli*”) prevăd:
- impozitare preferențială temporară a veniturilor din muncă pentru persoanele care își transferă rezidența fiscală în Italia; *acordarea facilităților financiare* (reducerea bazei impozabile) și *nemateriale* (sporirea atractivității revenirii formale a talentelor prin angajare oficială);
- utilizarea *stimulentelor fiscale suplimentare pentru atragerea capitalului și a rezidenților înstăriți* (indirect - revenire). Se aplică regimuri orientate pentru atragerea rezidenților cu venituri ridicate și a pensionarilor (prin reguli fiscale speciale), măsură care în anumite cazuri, stimulează „revenirea” sau relocarea persoanelor cu legături/origini italiene. Măsura nu constituie politici de diasporă în sens strict, dar reprezintă un canal real de atragere a persoanelor și capitalului;
- *vize și regimuri facilitare pentru antreprenoriat și investiții* (pentru diaspora și persoanele revenite). Drept exemplu, pentru diaspora italiana revenită din SUA este importantă asistența juridică și operațională: posibilitatea de a deschide rapid o afacere, de atragerea

investițiilor și colaborarea cu parteneri italieni. În acest sens, sunt create instrumentele de sprijin pentru antreprenoriat și investiții, cum ar fi fonduri de investiții și infrastructura comercial-investițională a statului;

- stimularea revenirii tinerilor după perioade îndelungate absente în țară prin programului („*rientro dei cervelli*”) pentru profesioniștii reveniți: reducerea bazei impozabile; acordarea granturilor pentru cercetare; asigurarea integrării accelerate în universități; asigurarea unui regim fiscal preferențial pentru specialiști/tineri reveniți.

Italia aplică regimuri orientate spre atragerea rezidenților cu venituri ridicate și a pensionarilor (prin reguli fiscale speciale), ceea ce, în anumite cazuri, stimulează „revenirea” sau relocarea persoanelor cu legături/origini italiene. Acestea nu constituie politici de diasporă în sens strict, dar reprezintă un canal real de atragere a persoanelor și capitalului. Se dezvoltă politicile de atragere/implicare a diasporei în dezvoltarea economică a Italiei.

4.3.2. Politicile privind implicarea diasporei italiene în activități cu impact economic:

- *Promovarea „Diplomației economice” și crearea rețelei globale de sprijin pentru afaceri* prin structurile Ministerului Afacerilor Externe. Ministerul promovează diplomația economică drept instrument de sprijinire a companiilor în străinătate și de promovare a economiei naționale, valorificând rețeaua diplomatică și serviciile conexe. Diaspora funcționează ca un canal de încredere și acces la piețe, constituind o „infrastructură soft” pentru exporturi și investiții (în special în SUA);
- *Dezvoltarea platformelor internaționale și asistență pentru afaceri* (prin Agenția Italiană pentru Comerț), care oferă servicii de identificare a partenerilor, organizare de evenimente, promovare a brandului „Made in Italy”, atragere de investiții și facilitare a relațiilor de afaceri (*business matching*). În acest mecanism antreprenorii din diaspora acționează ca „brokeri naturali” (acces la rețele de distribuție, diferite parteneriate, achiziții, capital de risc). Platformele formalizate reduc costurile de tranzacție *nemateriale* (acces la rețele, mentorat, promovarea imaginii, vizibilitate internațională) și financiare indirecte (facilitarea accesului start-up-urilor la investitori/parteneri; sprijin pentru programe de accelerare);
- *Dezvoltarea și menținerea Hub-uri de inovare pentru conectarea cu diaspora din SUA* (exemplu, cazul INNOVIT din San Francisco: INNOVIT constituie o inițiativă guvernamentală, realizată prin Ministerul Afacerilor Externe și rețeaua consulară, menită să consolideze legăturile cu ecosistemul de inovare din SUA și să faciliteze transferul tehnologic, inclusiv prin accelerarea start-up-urilor și colaborarea cu diaspora profesională. Se acordă diferite stimulente: *nemateriale* (cum ar fi cele oferite de platformele internaționale și de asistență pentru afaceri) și *financiare indirecte* (facilitarea accesului start-up-urilor la investitori/parteneri; sprijin pentru programe de accelerare)²⁰;

²⁰ Caselli, M., A. Kadio and C. Rizzo (2022), “Assisted Voluntary Return & Reintegration Policies and Programmes in Four EU Countries: France, Germany, Italy and Spain”, Italian Sociological Review, Vol. 12/2, <https://doi.org/10.13136/isr.v12i2.556>.

- Susținerea organismelor reprezentative ale diasporei (COMITES) care acordă comunicare și consultare, dar implicarea scăzută ale acestora reduce potențialul lor de mobilizare economică la scară largă. Studiile academice italiene constată efecte statistice a măsurilor propuse pentru revenirea persoanelor cu înaltă calificare și susțin evoluția constantă a programelor „*rientro dei cervelli / impatriati (exod de creiere)*” de stimulente fiscale pentru atragerea și readucerea capitalului uman. De relevat însă, că o mare parte a problemelor cum ar fi deficitului pe piața muncii, anumite aspecte sociale Italia le-a soluționat din contul migranților străini în țară.

4.4. Modele de politici promovate pentru reducerea impactului negativ al emigrării asupra pieței muncii

Portugalia. În scopul reducerii impactului negativ al emigrării asupra forței de muncă și potențialului de creștere precum și stimularea revenirii emigranților, a fost inițiat *Programul Regressar* (2019-2026), care combină facilități fiscale cu sprijin financiar direct pentru persoanele revenite. Finanțarea programului este stabilită prin Legea Bugetului de stat (ex. Legea nr. 82/2023²¹) și include:

- ✓ *Sprijin financiar pentru întoarcerea cu contract de muncă:* pentru contracte permanente, activități independente sau burse (3.564,82 EUR, distribuiți pe 2 ani); pentru contracte temporare de 1–2 ani (2.546,30 EUR.). Suplimentar se adaugă 20 % pentru fiecare membru al gospodăriei și un supliment de 25 % pentru stabilirea în regiuni din interiorul țării. Programul finanțează și cheltuielile de călătorie și costurile de recunoaștere a calificărilor;
- ✓ *Stabilirea facilităților fiscale:* rezidenții reveniți între 2024-2026 au scutiri de impozite timp de cinci ani în mărime de 50 % din veniturile salariale sau profesionale până la plafonul de 250.000 EUR. Scutirile se oferă pentru relocanții care au avut reședința fiscală în străinătate cel puțin cinci ani înainte de întoarcere;
- ✓ *Alte măsuri:* acordarea creditelor preferențiale pentru investiții, recunoașterea diplomelor, cursuri de limba portugheză și o platformă de contacte pentru repatriere.

Spania din 2019 implementează Planul „*Un país para volver* (Planul de Reîntoarcere în Spania).” Planul conține 50 de măsuri coordonate de zece ministere, autorități locale și organizații ale diasporei și vizează *tinerii cu studii superioare plecați după criza din 2008*. Accentele de bază țin de

- ✓ *Reintegrarea profesională:* măsurile urmăresc facilitarea planificării și reinserției pe piața muncii. Alocările bugetare constituie 24 mln. EUR pentru primii doi ani, dintre care 21 mln. EUR sunt *destinați atragerii cercetătorilor și a celor care vor să lucreze în sectorul privat* (pentru angajați și antreprenori). La fel, se alocă fonduri suplimentare pentru dezvoltarea

²¹ https://portugal2030.pt/wp-content/uploads/sites/3/2023/12/lei82_2023.pdf

portalului „Un país para volver²²”, modernizarea registrelor consulare și promovarea accesului la centrele de informare pentru tineret;

- ✓ *Subvenția pentru emigrantul reveniți din alte state decât UE*: cetățenii spanioli care se întorc din țări non- UE unde au lucrat cel puțin 12 luni, dispun de *un subsidiu de șomaj* egal cu 80 % din indicatorul de venit IPREM²³, pentru 6 luni, care, cu anumite condiții poate fi extins până la 18 luni;
- ✓ *Alte măsuri*: oferirea sprijinului pentru obținerea unei locuințe, consiliere pentru antreprenori și programe de recunoaștere a studiilor. Analizele ulterioare au sugerat o eficiență redusă a măsurilor propuse.

Italia (suplimentar la cele expuse) dispune de ”Regimul fiscal „Impatriati²⁴”- strategie mai largă de „brain gain” pentru a atrage înapoi talentele italiene și lucrători străini calificați. Aceasta se remarcă prin caracterul exclusiv fiscal (nu oferă sprijin direct la relocare). Programul stabilește:

- ✓ Impozitare temporară favorabilă pentru cei care își mută rezidența fiscală în Italia și lucrează preponderent în Italia. Se oferă scutirea de impozit pe 50 % din veniturile realizate în Italia (60 % pentru cei cu cel puțin un copil minor);
- ✓ Facilități la impozitare pentru cetățenii italieni înscriși în *Agenzia Entrate* Italiană care revin și pentru lucrători străini, inclusiv din RM, cu înaltă calificare. Beneficiul se aplică pentru 5 ani și până la un venit anual de 600.000 EUR. Persoanele trebuie să nu fi avut rezidența fiscală în Italia timp de cel puțin 3 ani și să păstreze rezidența fiscală în Italia timp de 4 ani, în caz contrar avantajele urmează a fi rambursate.
- ✓ Facilitățile pentru angajați și liber-profesioniști cu studii superioare sau calificări echivalente.

Grecia dispune de Programul *Rebrain Greece* și oferă facilități fiscale. Programul asigură platforma de recrutare care conectează companii din Grecia cu membri ai diasporei²⁵. Guvernul organizează evenimente în marile centre ale diasporei (New York, Amsterdam, Stuttgart, Düsseldorf, Londra) pentru a atrage specialiștii. Măsurile oferite cuprind:

- ✓ informare și mediere pentru a găsi locuri de muncă și
- ✓ un regim fiscal de reducere a impozitului pe venit cu 50 % timp de 7 ani pentru persoanele care se mută în țară după o perioadă de cel puțin 7 ani de ne-rezidență.

Polonia susține atragerea tinerilor profesioniști pentru studiul și cariera în țară prin măsuri de:

- ✓ *recunoașterea calificărilor*, oportunități de studii și stagii, programe de mobilitate, scutiri administrative și fiscale și sprijin pentru integrarea profesională ca instrumente de întoarcere;

²² Portal de Ciudadania Española; <https://ciudadaniaexterior.inclusion.gob.es/retorno>

²³ IPREM (Indicador Público de Renta de Efectos Múltiples) - indicator public de venit utilizat în Spania ca referință pentru acordarea prestațiilor sociale, subvențiilor, ajutoarelor și pentru stabilirea anumitor praguri în materie de imigrație și protecție socială (Legea 62/2003 din 30 decembrie 2003; <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2003-23936>)

²⁴ Decretul legislativ nr. 209/2023, <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legislativo:2023-12-27;209~art5>

²⁵ Potrivit raportărilor MMPS din Grecia în 2023-2025 pe Platformă au fost înregistrați circa 2000 de profesioniști și firme

- ✓ *oferirea informațiilor și consultanță pentru cei care decid să revină*²⁶ privind procedurile administrative, înregistrarea la biroul de muncă, căutare de locuri de muncă, transferul beneficiilor sociale, consiliere fiscală, sprijin pentru deschiderea unei afaceri și instruire. Autoritățile oferă și *asistență privind adaptarea copiilor* la șocul cultural;
- ✓ stimulente fiscale pentru „*brain-return*” adresate antreprenorilor, credite ipotecare cu dobândă redusă și subvenții pentru îngrijirea copiilor (la moment proiect pilot).

De remarcat, că Polonia²⁷ și Țările Baltice, au încercat să coreleze politicile de revenire cu politicile față de diaspora și cu necesitățile pieței muncii. Analizele efectuate de structurile internaționale au subliniat dependența politicilor de revenire de eficiența politicilor economice promovate. Mulți emigranți nu au revenit definitiv din cauza condițiilor de salarizare mai reduse în Polonia față de alte state, dar au rămas conectați cu țara de origine prin investiții, transfer de competențe și cooperare profesională. De remarcat însă, că o creșterea economică susținută, convergența salariilor și suplinirea necesităților pieței muncii Polonia și Țările Baltice au obținut și prin valorificarea posibilităților de integrare a imigranților din Ucraina și Belarus. Promovarea măsurilor de imigrare selectivă a contribuit la reducerea pierderile nete și au stabilizat piața muncii, au permis echilibrarea temporară a scăderii cohortelor populației apte de muncă.

Concluzii și recomandări de politici

Analiza migrației externe a cetățenilor Republicii Moldova arată că fenomenul migrator a depășit demult etapa unei mobilități temporare determinate exclusiv de dificultăți economice. Migrația a devenit o componentă structurală a dezvoltării țării, influențând nu doar dimensiunea populației, ci și modul de funcționare a economiei, al pieței muncii, al sistemelor sociale, al familiilor și al relațiilor dintre stat și cetățenii săi aflați peste hotare. În acest sens, migrația nu mai poate fi tratată doar ca o problemă de pierdere demografică, ci ca un proces de reorganizare profundă a societății moldovenești în spațiul transnațional.

Una dintre principalele concluzii ale analizei constă în faptul că emigrarea nu mai produce doar absență, ci și noi forme de apartenență. Cetățenii Republicii Moldova stabiliți peste hotare dezvoltă relații multiple cu țara de origine și cu țările de reședință, iar aceste relații nu pot fi reduse la opoziția simplă „revenire” versus „nerevenire”. Pentru o parte a migranților, revenirea definitivă poate rămâne posibilă; pentru alții, mai realistă este mobilitatea circulară, implicarea profesională, investițională, culturală sau educațională; iar pentru segmentele puternic integrate în societățile gazdă, legătura cu Republica Moldova poate fi menținută mai ales prin mecanisme de cooperare transnațională.

Această transformare impune o schimbare de paradigmă în politicile publice. Obiectivul nu trebuie formulat exclusiv în termenii readucerii migranților în țară, ci în termenii construirii unei

²⁶ Agenția publică de ocupare: powroty.gov.pl

²⁷ https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-25089-8_6?fromPaywallRec=false

”Returning for (Dis)Integration in the Labour Market? The Careers of Labour Migrants Returning to Poland from the United Kingdom” în *Comparativ Migration Studies*: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-25089-8_6?fromPaywallRec

relații durabile, flexibile și diferențiate cu cetățenii moldoveni din exterior. Politicile de revenire rămân importante, dar ele trebuie completate cu politici de reconectare, mobilitate circulară, transfer de competențe, atragere a investițiilor, cooperare profesională și menținere a legăturilor culturale și educaționale cu noile generații formate peste hotare.

Totodată, analiza sugerează că potențialul de revenire este inegal distribuit. El depinde de durata șederii peste hotare, de statutul juridic, de situația familială, de nivelul de integrare în țara gazdă, de oportunitățile profesionale și de calitatea legăturilor menținute cu Republica Moldova. Din acest motiv, politicile uniforme, adresate generic „diasporei” sau „migranților”, au o eficiență limitată. Este necesară trecerea la o abordare segmentată, în care migranții recenți, familiile cu copii, lucrătorii mobili, persoanele înalt calificate, antreprenorii, tinerii și persoanele naturalizate în statele de reședință să fie abordate prin instrumente distincte.

O altă concluzie importantă se referă la faptul că diaspora nu mai trebuie privită predominant prin prisma remitențelor. Deși transferurile bănești au avut un rol semnificativ în susținerea gospodăriilor și în reducerea vulnerabilității sociale, contribuția diasporei poate fi mult mai largă. Aceasta include capital uman, experiență profesională, competențe antreprenoriale, rețele economice, acces la piețe, practici instituționale, modele de organizare comunitară și capacitate de reprezentare a Republicii Moldova în spațiul internațional. Prin urmare, relația cu diaspora trebuie să se deplaseze de la o logică financiară îngustă la una de parteneriat strategic.

Migrația familială și stabilizarea pe termen lung peste hotare ridică o provocare aparte: menținerea legăturii cu copiii și tinerii din familiile migrante. Pentru Republica Moldova, această dimensiune este esențială, deoarece viitoarea relație cu diaspora va depinde nu doar de prima generație de migranți, ci și de generațiile crescute, educate sau socializate în afara țării. Dacă aceste generații nu sunt incluse în politici culturale, educaționale și identitare coerente, legătura lor cu Republica Moldova poate deveni treptat simbolică și slab instituționalizată.

În același timp, politicile de stimulare a revenirii nu pot fi eficiente fără îmbunătățirea condițiilor interne. Revenirea nu depinde doar de dorința migrantului, ci și de calitatea oportunităților existente în țară: locuri de muncă decente, servicii publice funcționale, acces la educație și sănătate, predictibilitate instituțională, posibilități de dezvoltare profesională și un climat favorabil investițiilor. Astfel, politicile de migrație și diaspora trebuie conectate cu politicile de dezvoltare economică, ocupare, educație, protecție socială, dezvoltare regională și consolidare instituțională.

O limită majoră pentru formularea politicilor eficiente rămâne fragmentarea datelor. Lipsa unui sistem integrat de monitorizare a migrației de revenire, a mobilității circulare, a reintegrării profesionale și a implicării diasporei reduce capacitatea statului de a evalua impactul măsurilor promovate. În acest domeniu, problema nu este doar absența unor date, ci și insuficiența lor conectare instituțională. Fără indicatori clari și fără interoperabilitatea surselor statistice și administrative, politicile riscă să rămână generale, reactive și dificil de evaluat.

Prin urmare, principala provocare pentru Republica Moldova nu constă doar în reducerea emigrației, ci în gestionarea inteligentă a consecințelor acesteia. Aceasta presupune trecerea de la politici fragmentare la o viziune integrată asupra migrației, revenirii și diasporei. O astfel de viziune

trebuie să combine trei direcții: diminuarea factorilor care alimentează plecările, crearea condițiilor reale pentru revenire și dezvoltarea unor forme stabile de cooperare cu diaspora care nu depind exclusiv de prezența fizică în țară.

Recomandări

Pentru *reducerea efectelor negative ale emigrației* și valorificarea potențialului diasporei, Republica Moldova are nevoie de o abordare integrată, orientată simultan spre prevenirea plecărilor, stimularea revenirii, susținerea și consolidarea cooperării economice, profesionale și culturale cu cetățenii aflați peste hotare. Măsurile promovate trebuie să fie diferențiate pe categorii de migranți, corelate cu prioritățile de dezvoltare ale țării și însoțite de mecanisme clare de implementare, finanțare și monitorizare.

O primă direcție vizează consolidarea capacităților instituționale în domeniul migrației, revenirii și diasporei. Dezvoltarea capacităților de cooperare interinstituțională permanentă instituțiile responsabile de diaspora, muncă, protecție socială, educație, economie, afaceri externe și administrație publică locală. Mecanismul ar trebui să permită planificarea comună a intervențiilor, evitarea suprapunerilor instituționale și orientarea resurselor către grupurile cu cel mai ridicat potențial de revenire sau implicare în dezvoltarea țării.

Pentru *prevenirea și reducerea emigrării*, în special în rândul tinerilor, politicile trebuie să se concentreze pe extinderea oportunităților reale de afirmare profesională în țară. În acest sens, sunt necesare programe de tranziție de la educație la piața muncii, stagii plătite, scheme de mentorat, parteneriate între universități și angajatori, servicii de ghidare în carieră și sprijin pentru primul loc de muncă. O atenție specială trebuie acordată tinerilor din mediul rural și orașele mici, unde lipsa oportunităților locale constituie unul dintre factorii majori ai deciziei de plecare.

Măsurile de susținere a familiilor tinere trebuie integrate în politicile de reducere a emigrației. Acestea ar trebui să includă acces mai bun la servicii de educație timpurie, locuințe accesibile, servicii sociale și medicale de calitate, sprijin pentru concilierea vieții profesionale cu cea familială și facilități pentru părinții activi pe piața muncii. În mediul rural, intervențiile trebuie corelate cu dezvoltarea infrastructurii sociale, modernizarea serviciilor educaționale, extinderea serviciilor de îngrijire și crearea de locuri de muncă non-agricole.

Pentru *stimularea revenirii migranților*, se recomandă crearea unui pachet integrat de reintegrare, accesibil printr-un mecanism de tip „ghișeu unic”. Acesta ar urma să prezinte informare înainte de revenire, consiliere profesională, sprijin pentru angajare, asistență în recunoașterea calificărilor, consultanță despre oportunități de investiții, locuri de muncă, programe de finanțare, proceduri de recunoaștere a studiilor, servicii pentru revenire, proiecte locale, inițiative de voluntariat profesional și apeluri pentru experți din diaspora și sprijin pentru integrarea copiilor în sistemul educațional. Un asemenea mecanism ar reduce costurile administrative ale revenirii și ar oferi migranților un traseu clar de reintegrare.

În domeniul antreprenoriatului, pot fi extinse programele de facilitare a investițiilor economice și experienței migranților în activități economice sustenabile. Sprijinul ar trebui să includă nu doar granturi sau cofinanțare, ci și consultanță în elaborarea planului de afaceri, acces la

mentorat, servicii de incubare, suport pentru digitalizare, conectare cu piețele externe și monitorizare post-investiție. O atenție specială ar trebui acordată afacerilor cu potențial de export, serviciilor moderne, industriei alimentare cu valoare adăugată și activităților care creează locuri de muncă la nivel local

Stimulentele fiscale sau financiare pentru persoanele revenite trebuie să fie bine ținute și condiționate de obiective concrete. Ele pot fi orientate spre deschiderea unei afaceri, crearea locurilor de muncă, investiții în localitățile de origine, activități inovative, transfer de competențe sau angajarea în sectoare cu deficit de forță de muncă. Este important ca aceste măsuri să fie limitate în timp, transparente și evaluate periodic, pentru a evita caracterul declarativ sau utilizarea ineficientă a resurselor publice.

O direcție distinctă trebuie să vizeze revenirea și integrarea tinerilor care studiază peste hotare. Se recomandă elaborarea unui program național dedicat absolvenților moldoveni ai instituțiilor de învățământ din străinătate, care să includă recunoașterea rapidă a actelor de studii, informare privind oportunitățile de angajare, stagii în instituții publice și companii private, granturi de revenire, burse de cercetare, programe de leadership și mentorat profesional. Monitorizarea primilor ani de activitate în Republica Moldova ar permite ajustarea sprijinului acordat și creșterea șanselor de stabilizare a acestor tineri în țară.

Procedurile de recunoaștere a calificărilor și competențelor dobândite peste hotare urmează a fi simplificate, digitalizate, redusă durata examinării dosarelor, clarificate cerințele administrative, dezvoltate diferitor ghiduri pe profesii, Ar fi utilă extinderea recunoașterii competențelor obținute prin experiență profesională, nu doar prin diplome formale. Această măsură este importantă atât pentru migranții reveniți, cât și pentru cei care ar putea participa la activități profesionale temporare, consultanță, instruire sau proiecte de dezvoltare în Republica Moldova.

În raport cu diaspora, politicile publice trebuie să depășească abordarea limitată la evenimente culturale, remitențe și proiecte comunitare punctuale. Este necesară construirea unei agende economice de cooperare cu diaspora, conectată la prioritățile naționale de modernizare, competitivitate și securitate economică. Această agendă ar trebui să identifice sectoarele în care diaspora poate contribui prin investiții, expertiză profesională, acces la piețe externe, transfer tehnologic, mentorat antreprenorial și conectarea Republicii Moldova la rețele internaționale.

Pentru o cooperare economică mai eficientă, se recomandă cartografierea competențelor profesionale ale diasporei. Aceasta ar permite identificarea specialiștilor moldoveni din domenii precum tehnologii informaționale, cercetare și inovare, medicină, educație, inginerie, energie, agricultură cu valoare adăugată, industrii creative, servicii financiare, management și antreprenariat. Pe baza acestei cartografieri, pot fi create rețele profesionale sectoriale ale diasporei, capabile să contribuie la elaborarea politicilor, dezvoltarea proiectelor investiționale și transferul de cunoștințe.

Elaborarea politicilor de cooperare economică cu diaspora necesită definirea clară a sectoarelor strategice care urmează să beneficieze de sprijin prioritar, evaluarea resurselor financiare, umane și instituționale necesare pentru dezvoltarea acestora, identificarea piețelor externe pe care Republica Moldova poate obține avantaje competitive și stabilirea mecanismelor prin care diaspora

poate contribui la integrarea economiei naționale în lanțurile internaționale de valoare. Din această perspectivă, diaspora trebuie privită nu ca o sursă de capital financiar, ci ca o componentă a capitalului strategic al statului, capabilă să participe la dezvoltarea industriilor inovative, a cercetării și dezvoltării, a tehnologiilor avansate, a sectoarelor orientate spre export și a altor domenii care pot asigura pe termen lung competitivitatea și securitatea economică a Republicii Moldova. O astfel de abordare ar permite integrarea diasporei în mecanismele interne de dezvoltare și în implementarea unui proiect național de modernizare economică, transformând mobilitatea internațională a cetățenilor într-un factor de dezvoltare structurală și de creștere sustenabilă a economiei naționale.

Cooperarea cu diaspora trebuie să mențină orientată și spre dezvoltarea locală. Autoritățile publice locale pot deveni actori importanți în menținerea legăturilor cu persoanele plecate din comunitățile lor. În acest context sunt posibile elaborarea planurilor locale de cooperare cu diaspora, identificarea proiectelor prioritare pentru localități, implicarea asociațiilor de băștinași, atragerea investițiilor mici și mijlocii și susținerea inițiativelor de dezvoltare comunitară. În acest proces, administrațiile locale au nevoie de ghiduri metodologice, instruire și sprijin tehnic.

Pentru migranții care au primit decizii de a rămâne definitiv peste hotare, pot fi dezvoltate mecanisme de implicare flexibilă. Acestea pot include misiuni profesionale de scurtă durată, programe de predare și mentorat on-line, consultanță pentru instituții publice și companii, participare la proiecte de cercetare, stagii pentru tineri, parteneriate între universități și experți din diaspora, precum și implicarea în promovarea exporturilor și a imaginii Republicii Moldova peste hotare. Astfel, contribuția diasporei nu ar depinde exclusiv de revenirea fizică în țară.

O atenție specială urmează a fi acordată copiilor și tinerilor din diaspora. În acest context dezvoltarea noilor programe educaționale și culturale (ca ex. cursuri de limbă română, școli de vară, tabere tematice, platforme educaționale digitale, schimburi între elevi și studenți, facilități pentru continuarea studiilor în țară etc.) urmează a fi adaptate specificului noilor generații, ținând cont dacă sau născut în Republica Moldova sau țara de rezidență. Menținerea legăturii cu aceste generații este esențială pentru continuitatea relației dintre stat și diaspora pe termen lung.

Este importantă dezvoltarea unor mecanisme de comunicare diferențiată cu diaspora. Mesajele instituționale trebuie adaptate în funcție de profilul publicului: migranți recenți, lucrători sezonieri, familii stabilite peste hotare, tineri, antreprenori, profesioniști înalt calificați, persoane naturalizate sau reprezentanți ai asociațiilor diasporei. Comunicarea publică nu trebuie să se limiteze la apeluri generale de revenire, ci să ofere informații concrete, oportunități reale și canale clare de participare.

Pentru creșterea eficienței politicilor, este necesară instituirea unui sistem de monitorizare și evaluare. Acesta ar trebui să includă indicatori privind numărul persoanelor revenite, profilul lor demografic și profesional, integrarea pe piața muncii după revenire, numărul calificărilor recunoscute, afacerile create de migranți, investițiile realizate, participarea experților din diaspora la proiecte naționale, implicarea tinerilor din diaspora și rezultatele programelor de cooperare. Fără asemenea indicatori, politicile riscă să rămână dificil de evaluat și ajustat.

În același timp, se recomandă dezvoltarea unui sistem integrat de date privind migrația, revenirea și diaspora, bazat pe interoperabilitatea surselor statistice și administrative. Acest sistem

ar trebui să permită o mai bună înțelegere a traseelor migratorii, a revenirilor temporare și definitive, a mobilității circulare, a reintegrării profesionale și a implicării economice a diasporei. Cooperarea cu statele de destinație și utilizarea datelor internaționale sunt esențiale pentru completarea imaginii oferite de sursele naționale.

Implementarea recomandărilor necesită stabilirea unor priorități clare. Pe termen scurt, accentul ar trebui pus pe informarea migranților, simplificarea procedurilor administrative, recunoașterea calificărilor, susținerea tinerilor reveniți și îmbunătățirea comunicării cu diaspora. Pe termen mediu, este necesară dezvoltarea programelor de reintegrare, a platformelor profesionale ale diasporei, a mecanismelor de investiții și a parteneriatelor cu autoritățile locale. Pe termen lung, politicile de migrație și diaspora trebuie integrate în strategia generală de dezvoltare economică, demografică și socială a Republicii Moldova.

Astfel, recomandările propuse urmăresc trecerea de la politici reactive și fragmentare la o abordare strategică, orientată spre rezultate. Republica Moldova nu poate opri complet mobilitatea internațională a cetățenilor săi, dar poate reduce presiunile care alimentează emigrarea, poate crea condiții mai bune pentru revenire și poate transforma diaspora într-un partener activ al dezvoltării naționale.

Anexa 1. Justificarea surselor de date utilizate în lucrare

1. *La elaborarea prezentului raport au fost utilizate date statistice EUROSTAT, precum și date din surse statistice și administrative ale statelor de rezidență.*

Analiza profilului migrației/diasporei Republicii Moldova în statele de rezidență a fost realizată pe baza datelor EUROSTAT și a surselor statisticilor naționale, actualizate cu date administrative, folosind indicatorul cetățeniei ”MD” și nu țara de naștere a persoanei. De asemenea, au fost analizate datele prezentate de autoritățile moldovene: Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Ministerul Educației și Cercetării, Casei Naționale de Asigurări Sociale, etc.

Este important de menționat că datele administrative ale UE sunt colectate și armonizate prin Regulamentul (CE) nr. 862/2007 privind statisticile migrației și oferă anual informații actualizate despre: stocul populației după cetățenie și țara de naștere; permisele de ședere eliberate; dobândirea cetățeniei; migrația pe termen lung.

De remarcat, că cele mai complexe pentru examinare reprezintă datele administrative naționale (registrele populației, registrele străinilor, permisele de ședere, bazele fiscale sau de securitate socială), care asigură o acoperire aproape complete a migranților cu ședere regulată. Datele se actualizează anual și pot fi dezagregate, la nevoie, pe sexe, grupe de vârstă, statut juridic (rezident temporar, rezident permanent, protecție internațională), motivul șederii sau regiunea/provincia de reședință. Cu regret, nu toate sunt deschise, ele pot fi obținute de la autoritățile statelor de rezidență, ca regulă afacerilor interne, la solicitarea misiunilor Republicii Moldova în statele de acreditare. Exemple de date administrative deschise utilizate în raport: Italia, Norvegia.

Rezerve: (a) sub-înregistrarea persoanelor care nu își actualizează domiciliul în țara de reședință sau circulă între state; (b) lipsa datelor privind acordarea cetățeniei altui stat (naturalizare) sau înregistrarea în statul de rezidență utilizând una din mai multe cetățenii deținută de persoană (ca ex. (b.1) moldovenii care dobândesc cetățenia statului gazdă nu mai apar statistic migranți din Republica Moldova (indicați în statisticile internaționale ca migranți MD), ceea ce afectează măsurarea diasporei reale; (b.2) în statele UE, o parte semnificativă a persoanelor născute în Republica Moldova sunt înregistrate cu alte cetățenii (ca ex., români, bulgari etc); (c) existența diferențelor în clasificarea statutului juridic al migratului utilizate de state pentru acordarea dreptului și tipului de ședere a străinului în statul respectiv ș.a. Totuși, informația *din surse administrative permite o analiză mai operativă a datelor, cunoașterea tendințelor și dinamicii migrației, contribuie la elaborarea pro-activă a politicilor în mai multe domenii.*

2. *Datele recensămintelor populației (runda 2021) în prezenta cercetare nu au fost utilizate.*

Într-o eventuală analiză a profilului diasporei Republicii Moldova în statele UE pe baza datelor recensămintelor din runda 2021, este oportună evaluarea migranților în funcție de indicatorul „*țara de naștere*”. Aceasta va extinde numărul migranților considerați, inclusiv sub aspectul cetățeniei și

al cetățeniilor multiple, și va oferi variabile noi pentru dezvoltarea politicilor de susținere a dialogului Republicii Moldova cu această categorie de migranți.

Rezerve: (a) deși datele recensămintelor din aceeași rundă pot fi analizate comparativ, ele nu sunt perfect uniforme și nu pot fi tratate ca „date mari omogene” fără armonizare; ele necesită ajustări și explicarea limitelor metodologice; (b) subestimarea numărului migranților din Republica Moldova (migranți MD), care dețin cetățenia țării dar s-au născuți peste hotarele ei (ca ex. Federația Rusă, Ucraina, Kazahstan, Belarus alte state ex-URSS) și s-au repatriat în țară singuri sau cu membrii familiei după destrămarea URSS sau din cauza diferitor conflicte în spațiul post-sovietic; (c) diferențele de moment de referință de 1–2 ani pot modifica semnificativ stocurile de migranți într-un context migrațional dinamic, în special în perioade de criză (de exemplu, pandemia COVID-19, războiul din Ucraina, liberalizări de regim de ședere); (d) existența unor diferențe conceptuale privind denumirea migranților și criteriile reședinței obișnuite (12 luni efective vs. intenția de a rămâne 12 luni) ș.a.; (e) efectuarea recensămintelor prin metodologii diferite (recensământ tradițional vs. recensământ bazat pe registre administrative, cu utilizarea de surse combinate) ș.a.

În ambele cazuri, la evaluarea datelor administrative și cele din recensămintele populației evaluarea diasporei din Republica Moldova rămâne o provocare și urmează să ia în calcul efectele dublei cetățenii (ca ex. RM–RO) și intensitatea proceselor de naturalizare a migranților MD (ca ex. Italia, Germania, Franța).

Anexa 2. Transferurile de pensii peste hotare în baza Acordurilor bilaterale de securitate socială și impactul asupra revenirii sau stabilizării pensionarilor din Republica Moldova

În ultimele două decenii Republica Moldova a semnat 23 acorduri bilaterale de securitate socială cu statele de destinație a migranților moldoveni. Acordurile au drept scop exportul bunurilor sociale dobândite – în special al pensiilor – prin mecanisme de totalizare a stagiilor de cotizare și de plată a prestațiilor indiferent de statul de reședință. În baza datelor administrative prezentate de CNAS la solicitarea Cancelariei de Stat, a fost efectuată analiza acestor acorduri în raport cu persoanele de vârstă pensionară în/și peste hotarele RM, *dacă portabilitatea drepturilor sociale stimulează revenirea emigranților în Republica Moldova* sau, dimpotrivă, contribuie la stabilizarea definitivă ai acestora în statele de destinație. Evaluarea a fost efectuată în baza datelor administrative recente privind *transferurile de bunuri sociale* efectuate și *transferurile primite* în Republica Moldova, interpretate ca indicatori indirecti ai orientării rezidențiale a beneficiarilor.

Datele deținute de CNAS pentru perioada 2022–2024 indică o *creștere constantă a numărului de transferuri efectuate* în baza acordurilor bilaterale, în funcție de data punerii lor în aplicare, de la aproximativ 1,6 mii cazuri în 2022 la peste 2,1 mii cazuri în 2024. Astfel, marea parte a acordurilor sunt *funcționale și utilizate activ*, în special în relația cu statele europene care concentrează cea mai mare parte a diasporei moldovenești de vârstă activă și post-activă. Structura transferurilor relevă o *concentrare geografică pronunțată*: câteva state partenere – în special Germania și România – cumulează majoritatea cazurilor procesate. Această concentrare reflectă atât masa critică de cetățeni moldoveni stabiliți în aceste țări, cât și capacitatea administrativă mai avansată de aplicare a acordurilor. În perspectivă se așteaptă creșterea transferurilor spre Italia. Acordul respectiv a intrat în vigoare abia la 01.09.2025.

În contrast cu volumul ridicat al transferurilor efectuate, *numărul prestațiilor primite în Republica Moldova rămâne foarte redus*. Raportul dintre transferurile primite și cele efectuate se situează constant la un nivel foarte scăzut între 2-3%. Asimetria menționată prezintă un semnal comportamental important: transferurile efectuate reflectă situația *pensionarilor care își valorifică drepturile sociale dobândite în Republica Moldova* sau în statul partener *menținându-și reședința peste hotare*. Doar transferurile primite pot fi interpretate ca o posibilă intenție de revenire sau stabilire rezidențială în Republica Moldova a beneficiarilor de pensii din străinătate. Putem concluziona că acordurile respective în forma actuală *nu generează o tendință semnificativă de revenire a pensionarilor*, ci susțin mai degrabă menținerea reședinței acestora în statele de destinație.

Un alt aspect important la realizarea acordurilor constă și în efectul stabilizator pentru *reîntregirea familiei și logica stabilirii locului de trai*. Migrația moldovenească se caracterizată prin creșterea ponderii familiilor reîntregite, inclusiv a copiilor și a părinților vârstnici. Astfel pentru persoanele de vârstă pensionară, decizia de reședință/loc de trai este strâns corelată cu *localizarea copiilor adulți* și cu nevoile de îngrijire inter-generațională. În situațiile în care copiii sunt integrați socioeconomic și juridic în statul de destinație, părinții vârstnici tind să se stabilească în proximitatea acestora. Exportul pensiei în acest context, funcționează ca un mecanism care reduce costurile economice ale acestei opțiuni și face posibilă stabilizarea definitivă peste hotare. Astfel, acordurile bilaterale acționează indirect ca instrumente de integrare familială transnațională, și nu ca pârghii de

repatriere a pensionarilor.

Concluzionăm că acordurile asigură continuitatea drepturilor, reduc riscurile de excluziune socială și sporesc securitatea veniturilor pentru persoanele vârstnice în statele de destinație. Dar din perspectiva politicilor demografice și de revenire, eficiența lor este limitativă, nu stimulează în mod direct revenirea persoanelor în RM. Aplicarea mecanismului actual de portabilitate a drepturilor sociale afectează în prezent stabilitatea fondului social. În cazul în care autoritățile vor interveni cu măsuri menite să transforme portabilitatea drepturilor într-un potențial stimulent de revenire, acordurile bilaterale urmează a fi completate cu *măsuri interne de reintegrare a vârstnicilor*, în special în domeniul sănătății, asistenței sociale și serviciilor comunitare. În lipsa acestor intervenții complementare, acordurile vor continua să îndeplinească prioritar funcția de *securizare a traiului pensionarilor moldoveni peste hotare*, consolidând caracterul de durată și familial al migrației.

Republica Italia în repetate rânduri a fost expusă valurilor de emigrare dar și, în ultimii ani, de imigrare a străinilor. Deși politicile naționale pun accent pe revenirea cetățenilor Italiei și a descendenților acestora, o atenție sporită se acordă atragerii selective a potențialului uman calitativ din străinii cu ședere regulată îndelungată în țară.

În raport cu cetățenii străini aflați în țară s-au asigurat evidențe statistice și administrative care permit analiza fluxului de străini dintr-o țară, evaluând dinamică emigrării. Numărul total, dezagregări necesare pe grupe de vârste, sexe, motivul șederii, perioada șederii, statutul juridic/naturalizarea, inclusiv date privind repartizarea pe regiuni a străinilor care provin dintr-o țară anume, permit statelor, în cazul nostru - Republicii Moldova, elaborarea unor politici în raport cu diaspora, bazate pe dovezi.

Tabele de date prezentate privind migranții MD în Italia sunt colectate din datele deschise ISTAT și relevă intensitatea proceselor de naturalizare a migranților MD. Suplimentar la datele descrise în raport, de menționat ponderea înaltă a cetățenilor dobândite prin transmiterea dreptului de la părinți (Tabelul nr.4) Aceasta semnifică creșterea numărului copiilor minori, care primesc cetățenia Italiei împreună cu părinții naturalizați, fapt ce poate reduce intențiile de revenire în Moldova cu părinții sau în mod individual.

Un alt aspect, constituie repartizarea migranților MD pe regiuni/provinciile Italiei (Tabelul nr. 5). Concentrarea teritorială a migranților MD în regiunile Emilia-Romagna, Veneto, Lombardia, Lazio și Piemonte creează premise concrete pentru inițierea unor activități economice bilaterale bazate pe lanțuri de valoare existente, competențe locale și rolul diasporei ca intermediar economic și tehnologic. Profilul regional permite, de comun cu MDED, selectarea activităților economice interesante pentru RM.

Ca exemplu, regiunea Emilia-Romagna dispune de industrie avansată, orientată spre export, cu ecosisteme mature de IMM-uri și centre tehnologice. Ramurile posibile pentru cooperare pot fi: procesarea agro-alimentară și food-tech (produse cu valoare adăugată, ambalare, trasabilitate); mașini și echipamente industrial; automotive și mecatronică. Diaspora MD poate fi implicată în calitate de: brocheri comerciali pentru exportul produselor moldovenești procesate; parteneri pentru transfer de tehnologii de proces; mentori industriali pentru IMM-uri din RM. Implicarea activă a diasporei în activitățile economice în țara de reședință ar permite integrarea RM în lanțuri industriale europene, nu doar export primar.

Regiunea Lombardia este cunoscută ca principalul hub economic și financiar al Italiei, centru de servicii avansate și inovare. În regiune sunt dezvoltate IT, servicii digitale și outsourcing; biotehnologii, farmaceutică, dispozitive medicale; industrie creativă și design. Pentru Diaspora MD pot fi elaborate propuneri privind inițierea de start-up-uri mixte RM–Italia; transfer de competențe în digitalizare; conectarea RM la rețele de investiții și capital de risc și alte domenii, care ar permite dezvoltarea pentru RM a serviciilor cu valoare adăugată mare.

Modele similare pot fi propuse în cazul studierii datelor din sursele administrative, la solicitarea misiunilor Republicii Moldova pe statele de acreditate, care dispun de registre administrative dezvoltate, cum ar fi Germania, Regatul Unit al Marii Britanii, Franța ș.a.

Tabelul 1. Date privind cetățenii Republicii Moldova cu ședere regulată în Republica Italia, pe sexe, persoane, 2015-2024, ISTAT

Anii	Total	Bărbați	Femei
2015	146654	48363	878291
2016	141305	46779	94526
2017	130447	43128	87319
2018	127632	42379	85253
2019	125285	41889	83396
2020	119603	39922	79681
2021	114124	37839	76285
2022	113579	37332	76247
2023	107377	35303	72074
2024	96286	31537	64749

Tabelul 2. Date privind cetățenii Republicii Moldova cu ședere regulată în Italia, pe grupe de vârstă, 2015-2024, ISTAT

Vârsta	Total	0-17	18-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-69	60+
2015	146654	26047	14521	12828	17218	16637	14041	12511	13444	10924	8483
2016	141305	25390	13693	11254	15845	15896	13965	12128	12283	11341	9510
2017	130447	22880	12410	9604	14104	14908	13168	11075	10982	11057	10259
2018	127632	22495	11598	9079	13049	14542	13037	10839	10369	11019	11605
2019	125285	22086	11052	8829	11786	14340	13034	10638	9947	10770	12803
2020	119603	21258	9996	8555	10267	13526	12728	10445	9264	9898	13666
2021	114124	19830	8850	8172	8969	12718	12129	10367	8939	9130	15020
2022	113579	19100	8572	8277	8312	12330	12381	10771	9091	8844	15901
2023	107377	17643	7840	7819	7668	11211	11877	10401	8613	8084	16221
2024	96286	15343	6821	6863	6908	9389	10832	9527	7830	7240	15533

Tabelul 3. Date privind cetățenii Republicii Moldova cu ședere regulată în Italia, inclusiv cu deținerea permiselor de lungă ședere, pe motivul acordării, 2020-2024, ISTAT

	Total permise de lungă ședere	Muncă	Familie	Studii	Protecție internațională	Altele	Total cu ședere regulată
2020	96302	8823	13975	104	92	307	119603
2021	92008	6660	14999	66	104	287	114121
2022	97561	7898	7559	85	194	282	113579
2023	91315	7617	7585	64	461	335	107377
2024	82846	5796	6588	54	629	373	96286

Tabelul 4. Date privind dreptul în baza căruia migranților-cetățeni ai Republicii Moldova le-a fost acordată cetățenia Italiei, coraport pe sexe, 2015-2023, ISTAT

		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Total	Reședință	46,4	49,2	62,7	34,7	63,1	71,7	62,5	68,6	64,6
	Căsătorie	8,6	9,2	16,9	11	14	9,2	12,1	8,6	12,1
	Drepturi transmise	45	41,6	20,4	54,3	22,9	19,1	25,4	22,8	23,3
		100	100	100	100	100	100	100	100	100
Bărbați	Reședință	52,7	55,5	69,8	49,2	67,4	72,3	63	66,8	64,2
	Căsătorie	2,5	2,8	2	2,9	2,6	1,5	3,7	2,4	4
	Drepturi transmise	44,8	41,7	28,2	47,9	30	26,2	33,3	30,8	31,8
		100	100	100	100	100	100	100	100	100
Femei	Reședință	39,4	42,4	58,9	12,4	60,6	71,4	62,1	69,6	64,7
	Căsătorie	15,4	16,1	24,9	23,4	20,8	13,9	17,2	12,3	16,9
	Drepturi transmise	45,2	41,5	16,3	64,2	18,6	14,8	20,7	18,1	18,4
		100	100	100	100	100	100	100	100	100

Tabelul 5. Regiunile Italiei cu cea mai mare prezență a migranților MD, 2014-2024, ISTAT

Anii/regiunile	Piemonte	Lombardia	Veneto	Venezia Giuli	Emilia- Romagna	Lazio	TOTAL în Italia
2014	11056	1095	249684	2066	31585	16337	150021
2015	7054	15673	26481	1621	21182	10197	98291
2016	10522	22044	37886	2358	30050	15440	141305
2017	9408	19980	34762	2187	27993	14765	130447
2018	9073	20322	33553	2142	27507	14529	127632
2019	8189	20162	33478	2120	27055	14152	125285
2020	8360	19244	32082	1974	25764	13548	119603
2021	7449	18295	30458	1894	25130	12934	114124
2022	7338	18452	30100	1889	25093	12847	113579
2023	6851	17600	28138	1781	23756	12471	107377
2024	6078	16065	24684	1628	21158	11518	96286

Anexa 4. Definiții operaționale ale principalilor termeni utilizați în analiză

Migrație circulară – în sensul prezentului raport, desemnează mobilitatea repetată între Republica Moldova și statul de destinație, fără ruperea definitivă a legăturilor familiale, sociale sau economice cu țara de origine. Noțiunea este utilizată aici în sens analitic, pentru a surprinde deplasările repetate și reversibile, distincte de emigrarea definitivă.

Cetățenie: legătura juridică specifică dintre un individ și statul său, dobândită prin naștere sau naturalizare, fie prin declarație, alegere, căsătorie sau alte mijloace, conform legislației naționale.

Reîntregirea familiei – proces prin care membrii familiei unui migrant aflat legal într-un stat de destinație i se alătură în baza drepturilor și procedurilor prevăzute de legislația acelui stat. În analiza de față, reîntregirea familiei este tratată ca indicator al trecerii de la migrația individuală la migrația familială și al consolidării stabilirii de durată²⁸.

Diaspora formalizată – totalitatea structurilor asociative, comunitare, profesionale, culturale sau economice create de cetățenii Republicii Moldova în statele de rezidență și înregistrate ori recunoscute într-o formă organizațională. În raport, noțiunea este utilizată pentru a delimita diaspora organizată de ansamblul mai larg al migranților moldoveni aflați peste hotare.

Stabilizare rezidențială – procesul prin care prezența migrantului în statul de destinație devine de durată, prin acumularea unui statut juridic sigur, integrarea pe piața muncii, accesul la protecție socială și includerea membrilor familiei în instituțiile de educație, sănătate și protecție socială.

Integrare juridică – trecerea de la forme precare sau temporare de ședere la forme stabile de rezidență și, după caz, la naturalizare. În contextul UE, statutul de rezident pe termen lung constituie un indicator relevant al acestei integrări²⁹.

Potențial de revenire – probabilitatea ca migrantul să revină în Republica Moldova temporar, circular sau definitiv, în funcție de raportul dintre nivelul de integrare în statul de destinație și atractivitatea socioeconomică, instituțională și familială a revenirii în statul de origine.

²⁸ European Commission. Family reunification with non-EU nationals. https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/legal-migration-and-resettlement/family-reunification-non-eu-nationals_en

²⁹ European Commission. Long-term residents. https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/legal-migration-and-resettlement/long-term-residents_en

Referințe bibliografice

1. BIROUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ al REPUBLICII MOLDOVA (BNS). *Metodologia privind estimarea numărului populației cu reședință obișnuită în Republica Moldova, aprobată de BNS*. 2022, 23 august. Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/metodologia-privind-estimarea-numarului-populatiei-cu-resedinta-obisnuita-in-12_59679.html [accesat 2026-05-17].
2. BIROUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ al REPUBLICII MOLDOVA (BNS). *Migrația - indicatori și definiții*. 2025. Disponibil: <https://statistica.gov.md/ro/migratia-9700.html> [accesat 2026-05-11].
3. BRUZELIUS, C. and L. REISS. Please come back! How and why European governments try to reattract emigrated citizens. *Comparative Migration Studies*. 2025, vol. 13, art. 16. Disponibil: <https://doi.org/10.1186/s40878-025-00421-7>
4. CASELLI, M.; A. A. KADIO and C. RIZZO. Assisted Voluntary Return & Reintegration Policies and Programmes in Four EU Countries: France, Germany, Italy and Spain. *Italian Sociological Review*. 2022, vol. 12, no. 2, pp. 409-434. Disponibil: <https://doi.org/10.13136/isr.v12i2.556>
5. EUROPEAN COMMISSION. *Diverse drivers of migration*. 2023, 07 February. Disponibil: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/foresight/diverse-drivers-migration_en [accesat 2026-03-13].
6. EUROPEAN COMMISSION. *Family reunification with non-EU nationals*. 2025, 05 May. Disponibil: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/legal-migration-and-resettlement/family-reunification-non-eu-nationals_en [accesat 2026-04-18].
7. EUROPEAN COMMISSION. *Long-term residents*. 2025. Disponibil: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/legal-migration-and-resettlement/long-term-residents_en [accesat 2026-03-13].
8. EUROPEAN MIGRATION NETWORK. *Children in Migration 2021-2022: An Overview*. European Migration Nnetwork Report. 2024. Disponibil: https://home-affairs.ec.europa.eu/document/download/7ad0d084-0522-4814-8473-30e96fbf5f43_en
9. EUROPEAN MIGRATION NETWORK. *Meeting labour market needs through migration pathways*. 2025, 06 June. Disponibil: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-publications/emn-annual-reports/european-migration-network-asylum-and-migration-overview-amn-2024/meeting-labour-market-needs_en [accesat 2026-04-17].
10. EUROSTAT. *Migration to and from the EU*. 2026, February. Disponibil: https://ec.europa.eu/EUROSTAT/statistics-explained/index.php?title=Migration_to_and_from_the_EU [accesat 2026-04-19].
11. IVAN, C. și T. TABAC. *Intenții de emigrare și fertilitate: factori explicativi și implicații demografice. Reziliența demografică*. United Nations Population Fund (UNFPA) Moldova. Chișinău, 2022. Disponibil: https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/intentii_de_emigrare_si_fertilitate_factori_explicativi_si_implicatii_demografice_15.09.22_2.pdf
12. MINISTERUL AFACERILOR INTERNE AL REPUBLICII MOLDOVA, INSPECTORATUL GENERAL PENTRU MIGRAȚIE. *Compendiul Statistic al Profilului Migrațional Extins, 2020-2022*. Chișinău, 2023. Disponibil: https://igm.gov.md/wp-content/uploads/2024/04/compendiul_statistic_al_pme_editia_2023.pdf
13. ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT (OECD). Emigration from and return to Germany: Patterns and motivations. Chapter 3. In: *Talent Abroad: A*

- Review of German Emigrants*. Paris: OECD Publishing, 2015. Disponibil: <https://doi.org/10.1787/9789264231702-6-en>
14. PRAGUE PROCESS. *Moldova. According to official data on border crossings*. 2024, 28 august. Disponibil: <https://www.pragueprocess.eu/en/countries/884-moldova> [accesat 2026-03-11].
 15. UNITED NATIONS POPULATION FUND (UNFPA). (2023). *Country Programme for the Republic of Moldova 2023-2027*. Disponibil: https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/country_programme_for_the_republic_of_moldova_report.pdf [accesat 2026-03-12].
 16. VADEAN, F. și M. PIRACHA. Circular migration or permanent return: What determines different forms of migration? Chapter 20. In: *Frontiers of Economics and Globalization*. 2010, vol. 8, pp. 467-495. Disponibil: [https://doi.org/10.1108/S1574-8715\(2010\)0000008026](https://doi.org/10.1108/S1574-8715(2010)0000008026)

Surse de date utilizate:

1. GOVERNMENT OF CANADA. *Immigration, Refugees and Citizenship Canada (IRCC)*. Disponibil: <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship.html> [accesat 2026-03-12].
2. GOVERNO ITALIANO, MINISTERO DELL'INTERNO. *Dipartimento per le Libertà Civili e l'Immigrazione*. Disponibil: <https://libertaciviliimmigrazione.dlci.interno.gov.it/> [accesat 2026-03-24].
3. EUROSTAT. *Census Hub (UE/SEE)*. Disponibil: <https://ec.europa.eu/EUROSTAT/web/population-and-housing-census/census-hub> [accesat 2026-04-10].
4. EUROSTAT. *Immigration by age group, sex and citizenship*. Disponibil: https://doi.org/10.2908/migr_imm1ctz [accesat 2026-05-22].
5. ISTITUTO NAZIONALE DI STATISTICA (ISTAT). Italy. Disponibil: <https://www.istat.it/en/> [accesat 2026-03-26].
6. OFFICE OF HOMELAND SECURITY STATISTICS. U.S. DEPARTMENT OF HOMELAND SECURITY. *U.S. Citizenship and Immigration Services*. Disponibil: <https://www.dhs.gov/immigration-statistics/naturalizations> [accesat 2026-04-15].
7. THE WORLD BANK. *Microdata Library. Data Catalog*. Disponibil: <https://microdata.worldbank.org/catalog> [accesat 2026-03-08].
8. UNITED NATIONS, UNITED NATIONS STATISTICS DIVISION (UN, UNSD). *2020 World Population and Housing Census Programme. Census dates for all countries*. 2026, 03 February. Disponibil: <https://unstats.un.org/unsd/demographic-social/census/censusdates> [accesat 2026-04-17].
9. UNITED NATIONS, UNITED NATIONS STATISTICS DIVISION (UN, UNSD). *Census Documents*. 2026. Disponibil: <https://unstats.un.org/unsd/demographic-social/census/document-resources> [accesat 2026-05-20].
10. UNITED NATIONS, UNITED NATIONS STATISTICS DIVISION (UN, UNSD). *Population Censuses Datasets (1995-present)*. Disponibil: <https://unstats.un.org/unsd/demographic-social/products/dyb/dybcensusdata> [accesat 2026-03-18].

Coli editoriale 3,85. Coli de autor 3,60. Coli de tipar
6,75. Comanda nr. 44 .

Serviciul Editorial-Poligrafic
al Academiei de Studii Economice din Moldova
Chişinău, MD-2005, str. Bănulescu-Bodoni 59.
fax. (+37322) 74-37-94, tel.: (+37322) 50-11-30

www.ince.md
www.rses.ince.md